

Postoje dětí a mládeže k národnostním menšinám

Bc. Pavel Hetmer

Diplomová práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Pavel HETMER**
Osobní číslo: **H10646**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Postoje dětí a mládeže k národnostním menšinám**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti národnostních menšin.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu z oblasti národnostních menšin pomocí dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. Vývojová psychologie. Vyd. 3., přeprac. a dopl. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. Výchova k toleranci a proti rasismu: multikulturní výchova v praxi. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.

TESAŘ, Filip. Etnické konflikty. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.

WOLF, Josef. Člověk a jeho svět II.: lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0099-4.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

27. dubna 2012

Ve Zlíně dne 17. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 19.4.2012

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá postoji dětí a mládeže k národnostním menšinám žijícím na území České republiky. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část diplomové práce se věnuje charakteristice vývojových změn v období dospívání, multikulturalismu, multikulturní společnosti a multikulturní výchově, stereotypům a předpoklům, etnickým konfliktům a národnostním menšinám žijícím na území ČR. Praktická část práce je zaměřena na kvantitativní výzkum zabývající se postoji dětí a mládeže k národnostním menšinám, který byl realizován pomocí metody dotazníkového šetření. Výsledky výzkumu jsou pro přehlednost zpracovány do tabulek a grafů.

Klíčová slova: národnostní menšiny, etnikum, rasa, postoje, předsudky, stereotypy, etnické konflikty, děti, mládež, studenti, kultura, tradice, zvyky, multikulturalismus, multikulturní výchova.

ABSTRACT

The Thesis analyses the attitudes of children and youths towards national minorities living in the Czech Republic. The Thesis is divided into two parts – a theoretical and a practical part. The theoretical part of the Thesis focuses on characteristics of developmental changes during adolescence, multiculturalism, multicultural society, and multicultural upbringing, stereotypes and prejudices, ethnical conflicts and national minorities living in the Czech Republic. The practical part of the Thesis is aimed at a quantitative research which concerns the attitudes of children and youths towards national minorities. The research was carried using the method of questionnaire inquiries. The results of the research were compiled into charts and graphs for comprehensibility.

Keywords: national minorities, ethnics, race, attitudes, prejudices, stereotypes, ethnic conflicts, children, youths, students, culture, traditions, customs, multiculturalism, multicultural upbringing.

Moc rád bych chtěl poděkovat zejména Mgr. Jakubu Hladíkovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce a spoustu cenných, užitečných a podnětných rad, které mi při zpracování diplomové práce poskytl. Zároveň bych chtěl poděkovat za ochotu a vstřícnost k mé osobě po celou dobu psaní diplomové práce.

Dále bych chtěl poděkovat mé nejbližší rodině za podporu, kterou mi po celou dobu studia poskytovala.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VÝVOJOVÉ ZMĚNY U DĚTÍ A MLÁDEŽE	13
1.1 PUBERTA	16
1.2 ADOLESCENCE	16
1.3 RODINA A VRSTEVNICKÉ SKUPINY.....	17
2 PŘEDSUDDKY A STEREOTYPY	19
2.1 VZNIK A VÝVOJ ETNICKÝCH PŘEDSUDDKŮ	19
2.2 PŘEDSUDDKY	20
2.3 STEREOTYPY	21
3 MULTIKULTURALISMUS	24
3.1 VYMEZENÍ POJMU MULTIKULTURALISMU.....	24
3.2 MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOST	25
3.2.1 Procesy související s multikulturní společností	26
3.2.1.1 Asimilace	26
3.2.1.2 Akulturace.....	26
3.2.1.3 Integrace.....	27
3.3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA	27
4 ETNICKÉ KONFLIKTY	31
4.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	31
4.1.1 Etnická skupina	31
4.1.2 Etnicita	31
4.1.3 Etnikum	32
4.1.4 Konflikt	33
4.2 TEORIE PŘÍČINY ETNICKÉHO KONFLIKTU.....	33
4.3 ETNICKÝ A RASOVÝ KONFLIKT	34
4.4 INTERKULTURNÍ KONFLIKT	34
5 NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V ČR	36
5.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	37
5.1.1 Národ.....	37
5.1.2 Národnostní menšina.....	37
5.1.3 Lidské rasy	39
5.1.3.1 Europoidní rasa	39
5.1.3.2 Asijsko-americká rasa.....	39
5.1.3.3 Negroidní neboli ekvatoriální rasa.....	40

5.2	NEJZNÁMĚJŠÍ NÁRODNOSTNÍ MENŠINY ŽIJÍCÍ NA ÚZEMÍ ČR	40
5.3	MAĐAŘI	40
5.4	NĚMCI	41
5.5	POLÁCI	42
5.6	RUSOVÉ.....	42
5.7	SLOVÁCI.....	42
5.8	UKRAJINCI.....	43
5.9	VIETNAMCI.....	44
5.10	ROMOVÉ.....	44
II	PRAKTICKÁ ČÁST.....	47
6	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU ZABÝVAJÍCÍ SE POSTOJÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE K NÁRODNOSTNÍM MENŠINÁM	48
6.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	48
6.2	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	48
6.3	VÝZKUMNÉ CÍLE	49
6.4	FORMULACE HYPOTÉZ.....	49
6.5	DRUH VÝZKUMU	50
6.6	METODA VÝZKUMU.....	50
6.7	VÝZKUMNÝ SOUBOR	50
6.8	REALIZACE VÝZKUMU	50
7	VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	52
7.1	VÝSLEDKY VÝZKUMU Z DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	52
7.1.1	Vyhodnocení výzkumných otázek	74
	ZÁVĚR	79
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	81
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	83
	SEZNAM GRAFŮ	84
	SEZNAM TABULEK.....	85
	SEZNAM PŘÍLOH.....	86

ÚVOD

„Co je tolerance? Je to důsledek, lidskosti. Každý z nás se skládá ze slabostí a chyb, promíjíme si tudíž navzájem své pošetilosti – tak zní první zákon přírody.“

Voltaire

Tolerance je často diskutovaným termínem současné doby. Ze všech stran slyšíme, že musíme být tolerantní k národnostním menšinám, k lidem jiné barvy pleti, k jiným náboženstvím atd. Rovněž názory na svobodu bez národnostních menšin nás nutí zamyslet se: Je rasismus opravdu tak hluboce zakořeněn v české společnosti?

Narůst výše uvedené skupiny obyvatel je demografickým fenoménem naší společnosti a soužití těchto národnostních menšin patří k nejzávažnějším tématům současnosti. Prevence proti projevům rasismu je prvořadou záležitostí a v naší společnosti je zabezpečována především Ústavou České republiky, Listinou základních práv a osob, Úmluvou o právech dítěte atd.

Položme si otázku: Jakým způsobem přispět k odstraňování bariér mezi minoritní a majoritní populací? Být jiný přeci neznamená být horší. Přeci jen, když se zeptáte kteréhokoliv občana ČR na názor ohledně národnostních menšin, odpoví vám: Romové – neplacení nájmů – nečistota, Ukrajinci – organizovaný zločin, Vietnamci – tržnice. Proč jsou vždy spojováni jen s tím špatným? Určitě nejsou všichni stejní. Pokud má člověk špatnou zkušenost se zástupci národnostních menšin je zřejmé, že ho tato zkušenost ovlivní v dalším úsudku, týkajícího se těchto lidí. Jsme tedy rasisté? Většinou z nás mluví jen pocit ohrožení, ale určitá míra rasismu zde prostě je, ať už se to někomu líbí nebo ne. Ze světa se rasismus zřejmě nepodaří nikdy zcela odstranit, ale můžeme se ho snažit udržet v přijatelných rovinách. Začít by se mělo především u mladé generace – u dětí a mládeže.

Školy a školská zařízení by měly prvořadě vést děti k toleranci a k vytváření pozitivních postojů k lidem odlišných kultur. Děti a mládež by se měla naučit přijímat rozdíly mezi lidmi různých národnostních menšin a odlišnou kulturu těchto lidí brát jako přínos. Ve smyslu boje proti rasismu je na děti možno působit prostřednictvím vyučovacích předmětů a rovněž celkovým výchovným působením školy na žáky.

To, jakým způsobem nahlíží děti na národnostní menšiny, ovlivňuje ve velké míře výchova rodičů, která by měla děti vést k větší toleranci. Rodiče by měli nechat děti utvořit si svůj vlastní názor týkající se národnostních menšin a ne jim podsouvat své názory na různé ná-

rodnostní menšiny. Pokud jsou děti ovlivňovány ve špatném slova smyslu, stanou se netolerantními lidmi s rasistickými sklony.

Ve své diplomové práci jsem se zaměřil na postoje dětí a mládeže k národnostním menšinám žijícím na území České republiky, neboť otázka rasismu, xenofobie apod. u dětí a mládeže zasluhuje pozornost pedagogů, rodičů i dalších odborníků. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje teoretická východiska, realizovaného výzkumu. Zabývá se vývojovými změnami dospívání, multikulturalismem, multikulturní společnosti a multikulturní výchovou, problematikou národnostních menšin na území ČR, etnickými předsudky a stereotypy, které ovlivňují převážnou většinu obyvatelstva, a nechybí ani zmínka o etnických konfliktech. Druhá zmíněná část práce je zaměřena na samotnou realizaci a vyhodnocení výzkumu pomocí dotazníkového šetření. Výzkum nám má dát odpovědi na otázky, týkající se postojů dnešních mladých lidí k národnostním menšinám.

Cíle předkládané diplomové práce:

- Vymezení vývojového období dospívajících mladých lidí.
- Vymezení základní terminologie související s národnostními menšinami.
- Zmapovat, jaké jsou postoje studentů osmého a devátého ročníku a studentů čtvrtých maturitních ročníků k národnostním menšinám.
- Zjistit, zda jsou mezi postoji žáků na základní škole a postoji studentů čtvrtých maturitních ročníků velké rozdíly.
- Nalézt odpovědi na předem stanovené výzkumné otázky

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJOVÉ ZMĚNY U DĚTÍ A MLÁDEŽE

Vývojové změny se týkají každého jedince a každý jedinec si musí projít jednotlivými stádii vývoje. I když se může stát, že někteří jedinci se zastaví na určitém vývojovém stupni a posun dále je někdy velmi problematický, ne-li nemožný. Jelikož je práce zaměřena na děti a mládež, je jistě vhodné uvést některé charakteristiky a vývojové změny výše uvedeného období. Období dospívání je obecně charakteristické velkými změnami a prudkým vývojem jedince. Nejvíce můžeme tyto změny pozorovat po tělesné stránce, ale rovněž nemůžeme opomenout ani stránku psychickou. Nejenže se jedinec fyzicky začíná podobat dospělým, ale rovněž se začíná formovat jeho celková osobnost a uvědomění si svého svébytného „já“. Při dospívání na jedince působí rovněž spousta faktorů, jako je vliv rodiny vrstevnických skupin apod. a tyto faktory mohou jedince ovlivňovat jak pozitivně, tak i negativně. Pokud budeme znát vývojové změny v jednotlivých obdobích života jedince, můžeme tyto informace využít při pozitivním ovlivňování jedince a vybrat tak vhodné metody pedagogického působení, s ohledem na jejich fyzickou či psychickou vyspělost a dosáhnout tak pozitivních změn ve struktuře osobnosti příslušného jedince.

Dospívání je spojováno s ukončením základní školy a výběrem povolání. Jelikož v dospívání rozlišujeme dvojí charakter projevů, odlišujeme dvě navazující stádia. Jde o pubertu (dle Hurlockové jde o věk: Dívky 12-16 let a chlapci 13-17 let) a adolescenci (dle Hurlockové se jedná o věk: dívky 17-19 let a chlapci 18-20 let). V těchto výše uvedených dvou stádiích se jedinec musí během několika let proměnit tělesně, fyziologicky, psychicky i společensky na dospělého člověka se zformovanou a vyhraněnou osobností, uceleným světovým názorem, jež je připraven k produktivní práci v zaměstnání, k zodpovědnému manželství a rodičovství včetně začlenění do občanského života. Dospívání není jen přípravným stádiem na následující životní uplatnění, ale samo o sobě představuje svébytnou fázi života. (Čačka, 2000)

Pokud bychom chtěli období dospívání vymezit v biologickém smyslu, museli bychom ho vymezit široce, jako úsek ohraničený na jedné straně prvními známkami pohlavního zrání a velkou akcelerací růstu, na druhé straně dovršením úplné pohlavní zralosti, plné reprodukční schopnosti a dokončení tělesného růstu. (Langmeier, Krejčířová, 1998)

Pokud budeme brát dospívání v kontextu celé životní dráhy jedince jako specifickou etapu mezi dětstvím a dospělostí, můžeme je obecně charakterizovat jako přechod od nesamostatnosti k samostatnosti, od závislosti na dospělých k již nezávislým jedincům na dospělých,

od morální neodpovědnosti k morální zodpovědnosti nebo od konzumace společenských produktů a hodnot k jejich tvorbě. Rovněž můžeme hovořit o přechodu od učení řízeného z vnějšku k samostatnému studiu a sebevzdělávání, od výchovy k sebevýchově, od poslušnosti a podřizování se k nezávislosti a individualizaci. Toto období je obdobím mnoha velkých změn. Mění se nejen vzhled, duševní činnost, výkonnost, ale s těmito změnami souvisí i změny v postojích, sociálních vztazích, zájmech, aspiracích apod. Můžeme tedy říct, že dochází ke změnám celé osobnosti. Dospívající jedinec je po celé toto období v jakési „nestabilní pozici“, kdy je sice odloučen od světa dětí, ale stále není přijat jako plnoprávný partner do společnosti dospělých. (Čačka, 2000)

S biologickým zráním současně probíhají i významné a nápadné psychické změny, které můžeme charakterizovat ohlášením nových pudových tendencí a hledáním způsobu jejich uspokojení a kontroly, celkovou emoční labilitou a rovněž nástupem vyspělého, formálně abstraktního, způsobu myšlení a dosažením vrcholu jeho rozvoje. (Langmeier, Krejčířová, 1998)

Do určité míry tělesné, psychické a sociální změny v období dospívání probíhají souběžně a závisle na sobě. Tato souvislost a závislost však není úplná nebo neznamena přímou příčinnou podmíněnost. Průběh psychických změn a sociálního postavení je vždy doprovázeno řadou dalších faktorů, jež působí jako zprostředkující proměnné. Sociální, ekonomické a kulturní faktory jsou velmi důležité, stejně jako výchovný postoj rodičů, učitelů a dalších osob. Z toho tedy vyplývá, že u mnohých dospívajících jedinců existuje značná diskrepance mezi změnami somatickými, psychickými a sociálními, které označujeme jako změny pubertální. (Langmeier, Krejčířová, 1998)

Dle Čačky (2000) jedinec prochází následujícími fyzickými a psychickými změnami:

- Prudké fyziologické změny, oslabená nervová soustava vytváří emoční i nervovou labilitu.
- Pocity nejistoty, které provázejí samostatné hledání osobních východisek adaptace, rovněž vyvolávají konflikty vnitřní nebo i s okolím.

Langmeier a Krejčířová (1998) vymezují období dospívání následovně:

1. Období pubescence, období od 11 do 15 let.
 - a) Fáze prepuberty - v tomto období se objevují první známky pohlavního dospívání, první sekundární znaky, a rovněž i „vlnkou“ v urychlení v růstové křivce. Toto období končí u dívek nástupem menarché, a analogickým vývojem u

chlapců (noční polucí). U dívek trvá tato fáze přibližně od 11 do 13 let a u chlapců asi o 1 až 2 roky později

b) Fáze vlastní puberty – nastupuje po prepubertě a trvá do dosažení reprodukční schopnosti. Výše uvedené období můžeme vymezit věkem 13-15 let.

2. Období adolescence – postupně se dosahuje úplné reprodukční zralosti a dokončuje se tělesný růst. S tím souvisí i měnící se postavení jedince ve společnosti – přechod ze základní školy do učebního poměru nebo na studium. Rovněž začínají častější a erotické vztahy a mění se zásadním způsobem sebepojetí jedince. Období adolescence se vymezuje většinou od 15 do 20 - 22 let. Tato věková skupina bývá rovněž někdy označována jako mladiství, dorost, teenagers apod.

Farková (2008) označuje chronologicky pubertu jako věk přibližně od 11 do 15 let a adolescenci přibližně od konce puberty do 20 – 22 let.

Nedílnou součástí a jistě velmi důležitou je skutečnost, jak vidí jedince druzí. Vzhled je propojen s vědomím vlastní identity a jedno podmiňuje druhé. Tyto fyzické změny vyvolávají novou integritu, včetně zaujetí stanoviska k dalším stránkám reality. Vnější znaky jsou první informací vyvolávající odezvu okolí, jsou symbolem příslušnosti a svým způsobem i zdrojem jistot. (Čačka, 2000)

Období dospívání provází emoční instabilita, časté změny nálad, zejména negativních, impulzivní jednání, nestálost a nepředvídatelnost reakcí a postojů, obtíže při koncentraci pozornosti. (Langmeier, Krejčířová, 1998)

Farková (2008) uvádí následující vývojové úkoly dospívání:

- postupné odtržení se od rodiny,
- získání své nové identity,
- vytvoření rozlišných vztahů v rámci vrstevnické skupiny,
- vytvoření formálně logických operací v myšlení.

V posledním století je zaznamenáván jev, který se označuje jako „sekulární akcelerace“. Jde o dlouhodobé zrychlení tělesného vývoje. Tento jev přinesl dřívější nástup tělesného dozrávání, ale zároveň na straně druhé pak prodloužil psychologické zrání a osamostatňování se. Zdá se, jako by se v důsledku tohoto jevu zkracovalo dětství a na druhé straně se postupně oddaloval nástup dospělosti. Příčin tohoto jevu je dozajista velmi mnoho (kvalitnější strava, lepší zdravotní péče, sport, hygiena, bydlení, práce, filozofie života nebo rozmach informačních technologií. (Farková, 2008)

1.1 Puberta

Na začátku druhého desetiletí (u dívek mezi desátým a jedenáctým věkem a u chlapců mezi jedenáctým a dvanáctým rokem) se chování u těchto dětí začíná měnit. Jedinec začíná měnit postoje k vrstevníkům i dospělým, k hrám, k zájmům, činnostem i k sobě samému. Dochází k odpoutání se od vnějšího světa a pozornost soustřeďuje na sebe a na svůj vnitřní svět. Začíná přijímat věci dospělých s výhradami, začíná na ně mít vlastní názor, začíná kritizovat dospělé. Jedinec se již necítí tak dobře ve společnosti dospělých ba ani vrstevníků. Často je rád sám a uvažuje o sobě. Toto období je předzvěstí pohlavního dospívání. Uvnitř organismu se odehrávají změny, které však nejsou navenek zatím patrné. Začíná zvýšená činnost žláz s vnitřní sekrecí, která se podílí na fyziologických a psychických změnách jedince. Dítě ztrácí spojení s dětským světem, ale stále nemá za něj žádnou náhradu, proto prožívají v začátcích dospívání určitou bezradnost. (Kuric a kol, 1963)

Mezi dívkami a chlapci jsou patrné určité rozdíly nejen v době nástupu, ale rovněž ve způsobech a prožívání puberty. Dívky bývají navenek klidnější než chlapci, jsou společenštější a mnohem více přizpůsobivější. Puberta se obecně vyznačuje vekou řadou rozporů. (Čačka, 2000)

1.2 Adolescence

Období staršího školního věku nebo adolescence je posledním vývojovým obdobím k dosažení dospělosti. Ohraničení adolescence bývá různé. V našem pojetí vymezujeme toto období mezi 15-16 rokem a 18-19 rokem. V období adolescence se téměř ukončí tělesný a duševní vývoj jedince a mladý člověk se v něm tělesnou stavbou i tělesným vývojem vyrovnává dospělému a na jejím konci se většinou včleňuje do společnosti dospělých jako plnoprávný partner. Závažnost tohoto období tkví hlavně v tom, že si jedinec musí vytyčit určitý cíl a úkoly pro dosažení vytyčeného povolání a vyrovnává se v něm s řadou životních problémů. Rovněž v sobě vytváří základní charakterové a mravní rysy pro budoucí život. (Kuric a kol., 1963)

Období adolescence je fází postupného vyhraňování se a stabilizace východisek sebeřízení. Velmi důležitým úkolem adolescence je dosažení zralé a kulturní osobnosti. Za základní aspekty tohoto procesu jsou považovány dva navzájem se doplňující procesy. Jde o personalizaci či individualizaci – uvědomění, restrukturalizace a upevnění nové osobité struktury cílů, postojů, hodnot a projevů a o socializaci a kultivaci – včleňování se do společen-

ských vztahů. V tomto období probíhá volba a příprava na budoucí povolání, bývá dosaženo i nezávislosti na rodině, rozvíjí se empatie s vrstevníky, začínají heterosexuální vztahy, rovněž je důležité vyrovnat se s tlaky společenských norem, formace osobních integrovaných východisek a jednání a vytvoření si svého životního projektu. Otázky vlastního „já“ tak nabývají zvláštního významu. Rovněž probíhá utváření a stabilizace sebepojetí a ostatních východisek charakteru kam patří postoje, ideály a hodnoty, z kterých poté vychází rozhodování jedince. To probíhá v neustále interakci s okolním světem. (Čačka, 2000)

1.3 Rodina a vrstevnické skupiny

Rodina hraje ve vývoji dítěte rovněž velmi důležitou úlohu. Vždyť v prvních několika letech našeho života děti přejímají vzorce chování od svých rodičů a učí se napodobováním jejich chování. Rovněž velmi důležitou roli hraje rodinná atmosféra, ve které děti vyrůstají.

Prvních pět nebo šest let je sebeúcta dítěte formována rodinou. Pokud dítě začne chodit do školy, vstupují zde další faktory, ale rodina stále zůstává velmi důležitá. Vědomí vlastní ceny jedince může vzkvétat jen v atmosféře, kde je respektována individualita jedince a jeho odlišnost, tam kde si lidé projevují lásku, kde chyby slouží k ponaučení, komunikace je otevřená, sliby se plní a kde vládne upřímnost. Jen v takové atmosféře může růst vzkvétat vědomí vlastní ceny jedince. (Satirová, 2006)

Zdolat etapu dospívání nejde ani rychle, ale ani jednoduše. K dosažení úspěchů je zapotřebí, aby jak rodič, tak i dospívající měli trpělivost, pokračovali v komunikaci, ale i ve vzájemné lásce. V období dospívání a nevýslovných změn se všichni jeví sobě navzájem jinak a musí se spolu mezi sebou znovu seznamovat. Je důležité k tomuto období přistupovat spíše s láskou nežli se strachem. Pokud to není nezákonné, nemorální anebo se po tom netloustne, měli bychom k tomu dát dospívajícím své požehnání. „Ne“ bychom měli říkat opravdu jen u závažných věcí. Rodiče se k období dospívání často staví s negativními představami, jež mají kořeny z doby jejich vlastního dospívání a rovněž i z historek o tom, jak mladí lidé propadají alkoholu, drogám, sexu a násilí. Mnoho experimentování se sexem pochází z hladu po doteku a z potřeby podržení a pohlazení. Naopak násilí u mladistvých pochází ze zoufalé snahy nevypadat jako slaboch, právě tak jako u dospělých. Dospívající nejsou žádné nestvůry, jsou to lidé, kteří se chtějí naučit jak se osvědčit ve světě dospělých a tato energie dospělá velmi děsí. Ve svých obavách poté často dospívající zaplavují svými zákazy a dalšími formami nadvlády. Dospívající potřebují povzbuzení, aby si mohli vytvořit kanály pro svou nově nalezenou energii. Rovněž potřebují mít i jasně vymezené hrani-

ce. Musíme pamatovat na to, že člověk se v období dospívání jednu chvíli cítí jako čtyřicetiletý a hned nato jako pětiletý a takhle to samozřejmě musí být. A pokud dospívající vědí, že jsou bezvýhradně milováni, ceněni a uznáváni, přijímají vůdcovskou roli dospělých mnohem snadněji. Místo aby byli mladiství zahrnováni spoustou omezení a zákazů, je zapotřebí se zaměřit na vztah založený na poctivosti, na humoru a na realistickém usměrňování. (Satirová, 2006)

Ať už bohudík nebo bohužel, rodina není jen jediný faktor, který má na socializaci jedince monopol. Dalším činitelem je působení vrstevnické skupiny, které vzdělávací instituce zakládají povinným trávením podstatné části dětského dne ve školní třídě. Tato nespontánně vzniklá vrstevnická skupina získává postupně relativní autonomii i od školy. Vytváří v interakci s médii své vlastní hodnoty, vzorce chování a priority. V období puberty se stává vrstevnická skupina pro adolescenta zástupnou rodinou. Práce Jamese J. Colemana nesoucí název Společnost adolescentů (1961) přinesla nepřekvapivé zjištění, že je dospívající od puberty ovlivňován více názorovými vůdci své vrstevnické skupiny než svými rodiči. Co ovšem zůstává velmi důležité je trojúhelník škola – vrstevnická skupina - rodina. Můžeme však říct, že se tento trojúhelník se vstupem masmédií proměnil ve čtyřúhelník. (Možný, 2002)

2 PŘEDSUDKY A STEREOTYPY

Předsudky a stereotypy jsou součástí života snad každého člověka. Pokud se nad sebou zamyslíme, zjistíme, že každý z nás měl, nebo stále má nějaké předsudky, ať už vůči nějaké osobě, skupině osob nebo čemukoliv jinému. A z čeho vlastně předsudky a stereotypy vznikají? Myslím si, že se jedná hlavně o nedostatečnou informovanost osob, jež mají nějaké předsudky ať už vůči nějaké jiné osobě, skupině osob nebo čemukoliv jinému. A právě předsudky sehrávají velkou úlohu při postojích osob k národnostním menšinám. Pokud si vybavíme určitou národnostní menšinu, většině osob se jistě rovněž vybaví nějaký předsudek a tyto předsudky i často generalizuje pro všechny tyto osoby. Dle mého názoru zde hraje velkou úlohu právě nedostatečná informovanost o té či oné národnostní menšině. Myslím si, že čím více informací budou mít osoby o národnostních menšinách, tím se budou zároveň i eliminovat a odbourávat předsudky nebo stereotypy vůči těmto osobám. Proto je velmi důležité vychovávat děti k úctě a respektu k národnostním menšinám a předávat jim co nejvíce informací o zvycích, tradicích, hodnotách, historii apod. těchto národnostních menšin. Velmi vhodné formy předávání informací u dětí jsou jistě metody hraní rolí nebo různé formy her. Pomocí těchto metod si děti informace lépe internalizují, čímž docílíme vhodného formování jejich postojů k národnostním menšinám a k odbourávání předsudků a stereotypů k těmto osobám.

2.1 Vznik a vývoj etnických předsudků

Předsudky a stereotypy jsou nedílnou součástí psychiky lidí a jsou zjišťovány na různých úrovních soužití lidských společenství. Jde především o předsudky mezi národy a zeměmi, mezi etnickými skupinami v jedné zemi mezi rasovými či náboženskými skupinami. Neexistuje totiž země nebo národ, v němž by jeho příslušníci nesdíleli ve větší nebo menší míře určité předpojaté postoje vůči osobám jiných zemí a národů. Zároveň je velmi zajímavé, že tyto postoje či předsudky se vyskytují velmi často mezi sousedícími národy. Je dokázáno, že tyto předsudky a postoje nejsou založeny na racionálním jádře, jsou často historického původu a nemají opodstatnění v současnosti, ale zároveň se vyznačují vysokou setrvačností a přenášejí se z jedné generace na druhou. (Průcha, 2007b)

2.2 Předsudky

Předsudek a stereotyp jsou velmi často užívané termíny, které se hlavně objevují ve spojitosti s pojmem postoj. Tento pojem patří k jednomu z nejméně frekventovaných pojmů sociální psychologie (Novák, 2002).

Postoj k určité kategorii se projevuje v našem hodnocení a v zaujímání emocionálních postojů k nim na základě jejich příslušnosti k příslušné sociální kategorii. Podmnožinu těchto postojů k určité kategorii, jež je pokládána za příčinu diskriminace, se označuje jako předsudky. Za předsudky označujeme většinou negativní postoje, například antipatie. Rovněž nesmíme zapomenout i na fakt, že podle některých autorů může jít i o kladné nebo ambivalentní postoje. (Hnilica, 2010)

„Předsudek je averzní nebo hostilní postoj vůči osobě, která náleží k určité skupině, prostě proto, že náleží k této skupině, a je možno předpokládat, že má závažné kvality připisované této skupině“. (Allport in Novák, 2002, s. 9)

„Předsudky ignorují objektivní a relativní kritéria posuzování... předmětem předsudků může být cokoliv“. (Nakonečný in Novák, 2002, s. 9)

Thomas; Znaniecki in Novák (2002, s. 8) definují pojem postoj následovně: „stav mysli jedince vůči hodnotě“.

„Předsudek je obvykle definován jako fixovaný postoj, s emocionálním podkladem, který je zaujímán k nějakému objektu či k jiným lidem, jednotlivcům i velkým skupinám“. (Průcha, 2007b, s. 109)

Jsou-li předsudky zaměřeny na určité etnické nebo rasové skupiny, mluvíme o etnických předsudcích respektive předsudcích rasových. (Průcha, 2007b)

Dle Průchy (2007a) jsou předsudky:

- rigidní, předsudky se velmi těžko mění,
- konstantní, stálé,
- mají emotivně zabarvený charakter,
- neodrážejí realitu.

Hayesová in Průcha (2007b) uvádí podle západních autorů, že při vývoji předsudků hraje důležitou roli kultura prostředí, z něhož člověk pochází. To znamená, že si člověk v průběhu enkulturace přejímá kromě pozitivních hodnot, norem, tradic apod. rovněž případné

negativní obsahy příslušné kultury, včetně různých předsudků. Platí, že děti si osvojují etnické předsudky od svých rodičů nebo příbuzných a rovněž jsou schopny rozlišovat mezi etnickými či rasovými skupinami již od raného věku. Převážná většina nálezů konstatuje, že vznik rasových předsudků u dětí je velmi významně ovlivňován typem sociokulturního prostředí, ve kterém určití jedinci žijí. Rasové předsudky se častěji vyskytují u dětí, které vyrůstají v rodinách s nižším socioekonomickým statusem a nižší úrovní vzdělání rodičů. (Průcha, 2007b)

Pokud je člověk zaujatý vůči cizincům, nemá rád například Němce atd., poté bude mít stejně tak i problém s jinými kulturami i když třeba v menší míře. Jedinec, který trpí silnými předsudky vůči jiným kulturám se při pobytu v zahraničí bude velmi obtížně adaptovat. (Průcha, 2007a)

2.3 Stereotypy

Představme si, že jsme se kdysi seznámili s několika Mongoli, kteří nás zaujali svou výškou, všichni měřili kolem dvou metrů. Jelikož jsme nikdy žádného Mongola neviděli, mohl v nás zůstat pocit, že jsou Mongolové vysocí. Toto přesvědčení, že Mongolové jsou vysocí je elementárním příkladem stereotypu. Ovšem ne každou sociální kategorii však máme asociovanou pouze jedním atributem. Většina sociálních stereotypů ať už etnických, genderových věkových apod., zahrnuje více atributů. Většinou jde o pět až patnáct atributů. Některé jsou afektivně relativně neutrální, nevyvolávají v nás příliš silné emocionální reakce (tělesná výška). Jiné však mohou být spojeny s velmi silnými reakcemi (krutost, inteligence) a mohou ovlivnit náš postoj ke kategorii, jíž ji připisujeme. Máme pak sklon připisovat tyto atributy a zaujímat předsudečné postoje i jedincům, kteří nebyli základem našeho zobecnění. (Hnilica, 2010)

Stereotypizace představuje tendenci, kdy jedinec připisuje ostatním určité charakteristiky pouze na základě přiřazení určité osoby do určité sociální skupiny. Stereotypizace má za následek to, že nebereme ohled na to, jaký člověk ve skutečnosti je. Přiřazení do skupiny dle určitých kritérií mohou být různá. Může se jednat o demografická (věk, pohlaví), profesní, kulturní a další kritéria. Podstata stereotypizace spočívá v kognitivním přesvědčení a není spojována s emocemi (na rozdíl od předsudků). Vzniká ovšem problém ve vymezení, hranice, kdy ještě nepocítujeme emoce a naopak, kdy již emoce prožíváme. (Průcha, 2007a)

Mezi funkce stereotypů patří to, že nám dávají strukturu a pocit orientace v chaotickém prostředí, umožňují nám pomocí nich přizpůsobit se okolí nebo nám umožňují vyjádřit svůj názor bez dlouhého přemýšlení. (Průcha, 2007a)

Jsou-li předsudky brány jako jedna z forem postojů, existují rovněž poněkud specifitější projevy zkresleného vnímání lidí nebo sociálních skupin a to jsou stereotypy. (Novák, 2002)

Dle Lippmanna in Novák (2002, s. 10) se stereotypy rozumí „zkratkovité představy o věcech, osobách, skupinách a institucích, přičemž tyto zkratkovité představy jsou připisovány všem jednotlivcům patřícím k dané skupině nebo třídě jevu“.

Dle Nováka (2002) se stereotypy týkají:

- 1) Iracionálně a afektivně založeného posuzování osob a zřejmě i zvířat.
- 2) Skupiny. Ten, kdo hodnotí druhého jako příslušníka určité skupiny, nediferencuje. Předsudek může být jak individuální, tak skupinový.
- 3) Slovního hodnocení. Předsudky podněcují činorodost. Afektivním nábojem aktivizují konativní složku.

Výzkumy potvrzují existenci jak negativních stereotypů, „nepřítel“ vypadá nebo je popisován negativně, tak existenci stereotypů kladných, kdy přítel je prostě fešák a má nejlepší chování, vystupování a image. (Novák, 2002)

V povaze stereotypu je i generalizace. Člověk má tendenci připisovat určité vlastnosti všem členům dané skupiny. Poté vznikají klišé, které jsou pro stereotypy charakteristické. (Novák, 2002)

Drabinová in Průcha (2007b, s. 116) rozlišuje následující typy stereotypů:

- 1) „Historické stereotypy jsou specifické formou percepce světa a lidí v minulosti, tvoří určitý most mezi dějinami mentalit, politickými dějinami a dějinami interkulturních kontaktů a jsou součástí interdisciplinárního kulturně-historického bádání“.
- 2) „Národní stereotypy slouží všem členům společnosti jako společné hodnotové soustavy vztahů, umožňující konstruovat vnitřní a vnější svět, posilují spjitost členů společnosti, sounáležitosti a rozlišení: „naše“ společnost je jiná. Uplatňují se k doložení loajálnosti vůči vlastnímu národu a odůvodňují stavění se do role „obět-ního beránka“ v období krizí. V konfliktních obdobích se pak stereotypní označení vyostřují v silné negativně zabarvené obrazy.“

Existuje velké množství výzkumných dokladů o existenci národnostních stereotypů, které v kondenzované formě vyjadřují typické mínění příslušníků jednoho etnika o příslušnících jiného etnika. Tyto stereotypy jsou pozorovány jak u dospělé populace, tak i u mládeže. (Průcha, 2007b)

3 MULTIKULTURALISMUS

S neustále se zvyšujícími možnostmi cestování i do koutů světa, které dříve byly pro běžného člověka téměř nemyslitelné a zapomenuté, souvisí i zvyšující se migrace obyvatelstva. Migrace obyvatelstva může být zapříčiněna mnoha důvody, mezi něž jistě patří i stěhování se za prací do jiných států po celém světě. A právě zde pojem multikulturalismus nabývá na aktuálnosti. Když se podíváme kolem sebe, zjistíme, že se kolem nás vyskytuje spousta osob, které jsou z našeho pohledu tak trochu odlišné. V žádném případě nemůžeme říct, že jsou špatné, proto, že se od nás liší ať už barvou pleti, tradicemi, zvyky nebo jiným způsobem. Úplně stejně bychom působili my, kdybychom byly v rodné zemi těchto osob. Rovněž bychom jim připadali tak trochu odlišní. Představme si, jak by svět vypadal, kdybychom vypadali všichni úplně stejně! Jistě by to nebylo nic příjemného a právě to, že nejsme všichni stejní, jako přes kopírák, je na tom všem tak dokonalé. Člověk by si měl uvědomit, že žádná kultura není nadřazena druhé, ale každá je specifická. Kdyby se jedinec, který žije celý život ve městě, ocitl v pralese, nejspíše by zde nepřežil více jak pár dnů, protože nezná základy přežití v takovém prostředí a to platí i naopak pro domorodce žijící v pralese, ti by nejspíše dlouho nepřežili v životě velkoměsta. Výše uvedený příklad nám jen poukazuje na fakt, že nelze jednoznačně říct, že existuje jedna nadřazená kultura těm ostatním, ale každá kultura je jiná a přizpůsobená aktuálním podmínkám života.

3.1 Vymezení pojmu multikulturalismu

„Multikulturalismus je proces výměny různých kulturních hodnot mezi různými sociokulturními skupinami a zároveň je to stav plurality kultur ve vyspělých zemích“. (Hladík, 2006, s. 8)

„Podstatou ideologie označované jako multikulturalismus jsou názory a axiomy o rovnosti lidských kultur, rasových a etnických společenství.“ (Průcha, 2006, s. 239)

Buryánek a kol. in Hladík (2006) uvádí následující popis multikulturalismu:

1. Jedná se o stav společnosti, ve které vedle sebe žijí různé sociokulturní skupiny se specifickými systémy institucí, tradic, postojů a hodnot. V tomto pojetí je pojmu multikulturalismus užíváno neutrálně a koexistence různých skupin neznamená automaticky přítomnost tolerance a respektu ve vzájemných vztazích.
2. Proces, při kterém dochází k výměně kulturních statků, ke vzájemnému ovlivňování kulturních systémů, popřípadě k vytvoření systémů nových.

3. Vědecká teorie, zabývající se různými aspekty sociokulturní rozmanitosti. Multikulturalismus zkoumá a srovnává odlišné názory na svět, různá pojetí skutečnosti, vzorce chování, komunikační kódy, zabývá se kulturními rozdíly jako výsledkem specifické adaptace společností na různá prostředí.
4. Společný cíl, multikulturalismus v tomto chápání a pojetí znamená vědomé úsilí o vytvoření plurální společnosti, která zahrnuje množství odlišných sociokulturních skupin. Jejich soužití by mělo být založeno na principech rovnosti, tolerance, respektu, dialogu a vzájemné konstruktivní kooperaci.

Dle Průchy (2006) by učitelé multikulturní výchovy měli vědět, že ideologie multikulturalismu se stala východiskem pro multikulturní výchovu, jejíž modely, pro současnou školní výuku, jsou na této ideologii založeny. Ideologie multikulturalismu je v současné době podrobována častým kritikám, jež argumentují s tím, že v praxi multikulturalismus nefunguje a je jen vizí. Ideje multikulturalismu se staly filozofií multikulturní výchovy a ve spoustě zemí se dostaly do vzdělávacích programů a učebnic.

I kritikové multikulturalismu, jako Arthur Schlesinger jr., nakonec považují uznání plurálního charakteru americké společnosti a rozšiřování historiografie a učebních plánů o alternativní pohledy menšinové společnosti za příznak demokratizace americké společnosti. (Barša, 2003)

3.2 Multikulturní společnost

Hladík (2006) dělí pojem Multikulturní na:

MULTI – pojem multi chápe ve smyslu více, mnoho a KULTURA.

KULTURA – jedná se o souhrn životních forem, hodnotových představ a životních podmínek obyvatel, na časově a prostorově omezeném prostoru. Rovněž zahrnuje soubor postojů, symbolů, vzorců chování, souhrn symbolických systémů a obsahů v dané společnosti (náboženství, umění, vědění) v protikladu v její materiální výbavě. (Jandourek, 2001)

Multikulturní společnost je tedy taková společnost, ve které se vyskytují skupiny obyvatel, pro které jsou charakteristické různé duchovní a materiální hodnoty. (Hladík, 2006)

Hladík in Gutmannová (2001) vidí v multikulturní společnosti především společenství, jež se zasazuje o rovnost všech lidí a toto společenství je založeno na respektu a úctě k různým intelektuálním, politickým a kulturním rozdílům (ve smyslu rovnosti rasové, náboženské, politické a rovnosti před zákonem).

Jak většina jiných společenských jevů i Multikulturní společnost se musí vyznačovat jistými znaky.

Hladík (2006) uvádí následující znaky fungující multikulturní společnosti:

- Existence dvou či více skupin obyvatel, které obývají společný geografický prostor a hlásí se ke své etnicko-kulturní odlišnosti,
- kulturně politická participace všech etnicko-kulturních skupin v rámci společenského života,
- tolerance a vzájemný respekt ke kulturním odlišnostem ostatních skupin,
- členové odlišných etnicko-kulturních skupin dodržují zákony země, ve které žijí
- transparentní odmítání projevů netolerance, xenofobie a rasismu,
- nekonfliktní a obohacující komunikace mezi odlišnými etnicko-kulturními skupinami,
- existence vzdělávacího systému, který přispívá k podpoře, snášenlivosti a kooperaci mezi odlišnými skupinami.

3.2.1 Procesy související s multikulturní společností

3.2.1.1 Asimilace

„Asimilace je postupné včleňování jednoho etnika a jeho kultury do jiné kultury tak, že znaky původní kultury se ztrácejí a jsou nahrazovány znaky dominantní, přijímané kultury. V průběhu přirozené, nenásilné asimilace může docházet k vzájemnému obohacování participujících etnických a jiných společenství.“ (Brouček et al. In Průcha, 2007b, s. 50)

Tento pojem pochází z latinského *assimilatio*, což znamená přizpůsobení si. Asimilace je proces, kterým se nějaká skupina začleňuje do větší skupiny a mezi skupinami s rozličnými kulturami při tom dochází ke kulturnímu mísení. Menšina si v tomto procesu přijímá většinovou kulturu. V tomto procesu rovněž může docházet i k tomu, že většinová kultura je ovlivněna prvky kultury menšinové. (Jandourek, 2001)

3.2.1.2 Akulturace

„Akulturace je sociální proces, který se uskutečňuje ve všech případech, kdy se dostávají do dlouhodobého kontaktu nebo do střetu dvě kultury nebo i několik kultur současně.“ (Brouček et al. In Průcha, 2007b, s. 49)

Jedná se o jev přebírání prvků cizí kultury jednotlivci, skupinami nebo celými sociálními vrstvami. K těmto prvkům, které jsou přijímány, patří ideje, pojmy, hodnotové představy,

formy vlády, instituce, techniky, výrobky. Toto přizpůsobení může být úplné nebo částečné. (Jandourek, 2001)

3.2.1.3 *Integrace*

Jedná se o proces včlenění jednotlivce nebo skupiny do nového prostředí a to bez proměny vlastní identity nebo ztráty určité specifičnosti. (Šišková, 1998)

Integrace spočívá v začlenění jedince či skupiny do jiného uskupení a následné akceptaci dalšími členy skupiny, do které se začleňují. (Hladík, 2006)

3.3 Multikulturní výchova

„Multikulturní výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje i značné finanční prostředky, ale její skutečné efekty nejsou spolehlivě prokázány.“ (Průcha, 2006, s. 15)

Dle Průchy (2006) je tedy multikulturní výchova chápána jako proces, který je založený především na znalostech.

Multikulturní výchova vznikla tam, kde si lidé začali uvědomovat konflikty, které vznikaly v kontaktech různých kultur. Vznikla, když si lidé uvědomili, že nežijí v kulturně homogenní společnosti. Druhým podnětem pro vznik multikulturní výchovy bylo výrazné členění společnosti v euro-atlantickém civilizačním okruhu na jednu dominantní kulturu a kultury alternativní. Multikulturní výchova vznikla jako snaha dát odpověď na určité otázky a jako snaha řešit tyto otázky a problémy. (Gulová, Štěpařová ed., 2004)

Multikulturní výchova je relativně mladý pojem, který teprve v 90 letech minulého století vstoupil i do České republiky. I když je multikulturní výchova dnes zakotvena v Rámcových vzdělávacích programech, je tento pojem stále velmi málo terminologicky ukotven a ujasněn a uplatnění multikulturní výchovy ve školství je velmi problematické a složité. (Švingalová, Multikulturní výchova)

Multikulturní výchova se realizuje především ve školní výuce, kde jsou do výuky některých předmětů začleněny témata týkající se jiných kultur a jejich charakteristik, snaží se o

to, aby žáci zaujímali tolerantní postoje k příslušníkům jiných etnika a ras, aby měli informace k poznávání a respektování jiných národů apod. (Průcha, 2006)

Dle Hladíka (2006) můžeme považovat za cíl multikulturní výchovy podporu a upevňování vzájemných vztahů mezi sociokulturními skupinami a to především mezi majoritní a minoritní společností.

Buryánek in Hladík (2006) uvádí, že tento cíl klade na jedince sociokulturní skupiny (majoritu i minoritu) následující požadavky:

- Uvědomění si, že rozmanitost a různorodost je založena na bezpodmínečné rovnosti (všichni jsou si rovni, každý má stejná práva apod.).
- Snažit se pochopit a poznat různé kulturní identity, respektovat je a brát je jako rovnocenné.
- Veškeré interkulturní konflikty bychom se měli naučit řešit pokojnou cestou.

Multikulturní výchova se snaží předcházet problémům a reagovat na potíže, které mohou být spojovány s migrací a integrací nových osob, jež přicházejí do určité hostitelské země. Jejím cílem tedy spočívá minimálně ve zmírňování těchto vznikajících problémů. Můžeme tedy říct, že multikulturní výchova je záměrné výchovně-vzdělávací působení na jedince s cílem dosáhnout u něho takových změn, jež ho připraví na život v multikulturní společnosti. (Hladík, 2006)

„Multikulturní znamená pouze koexistenci alespoň dvou kultur (sociálních skupin, minorit a majorit) vedle sebe, ale neimplikuje jejich vzájemné vztahy. Z tohoto pohledu je již každá společnost, každý stát multikulturní.“ (Švingalová, Multikulturní výchova)

Interakce mezi majoritní a minoritní společností může být rovněž žádoucí, pozitivní a prospěšná. Mohou být založeny na vzájemném obohacování se, spolupráci, dialogu, ale rovněž může být i negativní. Především jde o segregaci, diskriminaci a další nežádoucí jevy, které nebudou prospěšné pro žádnou ze zúčastněných skupin ani celou společnost. Multikulturní výchovu tedy chápeme jako výchovu k životu v multikulturní společnosti, která je etnicky, kulturně nebo sociálně variabilní. Základním cílem multikulturní výchovy je tedy naučit se porozumět lidem s nějakou odlišností (sociální, rasovou, národností, jazykem, kulturou, náboženstvím apod.) a vytvářet tak prostor pro tolerantní a vstřícné soužití s nimi. (Švingalová, Multikulturní výchova)

Významnou úlohu při multikulturálním poznávání hraje právě škola, jelikož významným způsobem ovlivňuje celou generaci. Pro vzájemné poznávání různých kultur je vhodné využívat různých výukových metod, jejichž základem je kooperace a vzájemná podpora žáků. Velmi vhodné jsou formy diskuse, díky kterým si děti zušlechťují určité názory a konfrontují určitá stanoviska. Můžeme říct, že k multikulturální erudici mohou přispívat všechny metody, při kterých dochází ke kooperaci a ke společnému jednání. Při multikulturální výuce je rovněž třeba překonávat jednostranné frontální vyučování, jež se vyznačuje převažující činností učitele, při které se velmi obtížně uskutečňuje individuální přístup a kooperace žáků. Proto je velmi vhodné zařazovat do výuky také výuku párovou, výuku v odděleních nebo ve skupinách. Tyto formy vedou ke vzájemné pomoci a umožňují opravit a doplňovat chybné výkony. (Gulová, Štěpařová ed., 2004)

Při aplikaci metod multikulturální výchovy bychom měli dodržovat pravidla zdvořilosti, efektivní komunikace, smysluplné diskuse, mělo by docházet ke konstruktivní kooperaci, kritickému myšlení a interaktivnímu přístupu. Žák musí mít možnost si sám aktivně utvářet postoje, trénovat dovednosti, schopnosti a pracovat s informacemi. Základní problematikou multikulturální výchovy je tedy soužití majoritní společnosti s menšinami a naopak - jejich vzájemný vztah. (Švingalová, Multikulturální výchova)

Obsahem multikulturální výchovy jsou tedy veškeré dovednosti, vědomosti, postoje i zkušenosti, které jedinci získávají v procesu edukace. (Hladík, 2006)

Gulová, Štěpařová ed. (2004) uvádějí následující úlohy školy v multikulturální výchově:

- Maximalizace a optimalizace vzájemných kontaktů mezi dětmi různých skupin, především při školní práci, ale i zábavě.
- Učit, předcházet a konstruktivně řešit konflikty, které vznikají mezi dětmi patřícím k různým skupinám.
- Maximalizovat vzájemné kulturní obohacení.
- Dát dětem co nejvíce informací o různých menšinách.

Co se týče uvědomování si významnosti multikulturální výchovy, tato situace není v České republice špatná. Pokud bychom spočítali všechny realizované akce, projekty a programy, jež se týkají multikulturální výchovy v České republice, jednalo by se jistě o vysoký počet. Pokud se ale podíváme na tuto situaci z pragmatického hlediska, jaké jsou efekty multikulturální výchovy ve školách, situace se již nejeví tak zdařilá. Moc nevíme, zda a jak je multikulturální výchova realizována ve školách a zda vůbec dosahuje žádoucích efektů. Někteří

politici totiž předpokládají, že pokud se učivo začlení do vzdělávacích programů a učebnic, je rovněž realizováno i ve výuce a osvojeno žáky. Tento předpoklad je tedy milný, jelikož to co se pro výuku plánuje, se plně nekryje s tím, co je ve skutečnosti v edukaci prováděno. Problémem rovněž může být i fakt, že témata multikulturní výchovy jsou choulostivá, jelikož jsou spojovány s hodnotami a postoji lidí a tyto postoje a hodnoty učitelů se poté nemusí shodovat s postoji a hodnotami žáků. Nálezy svědčí o tom, že čeští učitelé se choulostivým otázkám spíše vyhýbají nebo nesnaží zaujímat jakýsi neutrální postoj. (Gulová, Štěpařová ed., 2004)

Pokud se podíváme na některé z výzkumů týkající se etnického vědomí dětí na základní škole, konkrétně na výzkum, který realizoval knihovník Ivo Marvarta u dětí (ve věku 10-15 let) žijících na Lounsku, tak zjistíme, že ze souboru 1120 výpovědí byly přibližně tři čtvrtiny výpovědí pozitivně laděných vůči jiným etnikům. Extrémně odmítavý postoj činil jen velmi nízký počet. Z výše uvedeného plyne, že se jedná o velmi pozitivní zjištění. Velmi šokující je zjištění, že děti často mají negativní postoje k romské menšině. (Průcha, 2006)

Další výzkum byl zaměřený na středoškolskou mládež (ve věku 15-19 let), realizovaný v několika školách českých měst (Blatná, Český Krumlov, Velké Meziříčí) pracovníky katedry kulturologie Filozofické fakulty UK. Šetření se týkalo 761 respondentů a byly v něm zjišťovány rovněž názory a postoje týkající se etnického soužití a vztahů. Byly zjištěny výsledky, které do značné míry odpovídají zjištění u žáků základních škol. Z výsledků rovněž vyplývá, že výrazně kritičtí jsou středoškoláci k chování Romů a jen ve velmi nevýznamném počtu zaujímají negativní postoje vůči Vietnamcům. I přes velkou kritičnost k Romům, navrhovali středoškoláci řešit romský problém v rámci etnického soužití. Ovšem jedna pětina upřednostnila segregační řešení. (Průcha, 2006)

Podle těchto nálezů je etnické vědomí české mládeže ve věku 15-19 let formováno převážně z vlastních zkušeností a změna vědomí didaktickým působením k žádoucímu stavu, dle předpokladů programů multikulturní výchovy, je dosti iluzorní. Učitelé realizující multikulturní výchovu se dostávají do dosti svízelné situace, pokud jde o soužití s Romy. Jak má tedy učitel žáky přesvědčovat o nutnosti tolerovat romské spoluobčany, vést je k respektu jejich kulturní odlišnosti atd., dle požadavků programu multikulturní výchovy v RVP a jiných dokumentech, když zkušenosti žáků jsou s tím v rozporu? (Průcha, 2006)

4 ETNICKÉ KONFLIKTY

Člověk se v průběhu života dostává do spousty konfliktů. Některé zvládne překonat bez jakýchkoli následků, některé nás poznamenají na celý život. Jak již bylo výše uvedeno, evropské země nebyly dostatečně připraveny na příliv imigrantů z neevropských zemí a právě proto patří etnické konflikty, především v Evropě, mezi velmi aktuální a diskutované problémy současné společnosti. Etnické konflikty z velké míry pramení z neznalosti a nedostatečné informovanosti člověka o jiných národnostních menšinách. I když se dnešní vzdělávání snaží tyto nedostatky eliminovat, předsudky a nesnášenlivost vůči těmto odlišným sociokulturním skupinám zde jsou neustále. K odstranění těchto předsudků a nedostatečné informovanosti dětí a mládeže rovněž přispívá rámcový vzdělávací program, kdy v rámci základního vzdělávání musí být v okruhu příbuzných předmětů, projektů, seminářů, kurzů, nebo i v rámci samostatného předmětu, zařazena průřezová témata, jejichž součástí je i multikulturní výchova. Právě předávání informací o odlišných sociokulturních skupinách (zvyky, tradice, kultura, jazyk, apod.) dětem již ve velmi útlém věku a výchova k respektu a toleranci těchto skupin, může pomoci tyto etnické konflikty postupně odbourat a vybudovat plnohodnotnou multikulturní společnost, kde vedle sebe budou žít a vzájemně se respektovat odlišné sociokulturní skupiny.

4.1 Vymezení základních pojmů

4.1.1 Etnická skupina

Ve vědě se pojem etnický používá velmi široce. Výraz etnická skupina může označovat původní kmenová společenství nezasazená procesem modernizace nebo rovněž imigranty, případně opovrhovanou společenskou vrstvou. V USA se označuje za etnickou skupinu taková skupina, která má vlastní identitu a kulturní tradici, ale je součástí většího společenství – jde tedy víceméně o menšinu. V Severní Americe je etnická skupina i politicky korektním výrazem pro rasu, naopak ve východní Evropě je tento pojem ustálen pro označení společenství, které nedosahuje úrovně národa, případně nemá vlastní stát. (Tesař, 2007)

4.1.2 Etnicita

„Etnicita bývá definována jako systém kulturních, historických, rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, formující etnické vědomí člověka, jeho etnickou identifikaci. Tyto faktory by měly mít určitou trvalost a relativní stabilitu“. (Štěchová, 2001, s. 5)

Musíme rovněž podotknout, že všechny tyto charakteristiky nemusí sdílet, často je nesdílejí, všichni příslušníci určitého etnika respektive etnické skupiny. Tato sounáležitost etnika je dána jak (relativně) objektivně (prostřednictvím společného jazyka a teritoria), tak i subjektivně, pociťováním sounáležitosti s příslušným etnikem a příslušnost k němu. Tuto pociťují ostatní etnická společenství. (Štěchová, 2001)

Definice etnicity, ačkoliv jde o velmi široce užívaný pojem, není jednoduchá. Etnicita velmi silně souvisí především se zvyklostmi, jazykem, původem, kolektivními zkušenostmi, skupinovou solidaritou a může přecházet na vyšší nebo nižší úroveň a často, i když to není pravidlem, může jednotlivec pociťovat více úrovní etnicity, které se navzájem nevylučují. (Tesař, 2007)

4.1.3 Etnikum

„Právě proto, že termín etnická skupina byl užíván tak široce, navrhl sociobiolog Pierre van den Berghe (1981) používat spíše neologismus ethny, jež definoval takto: „Modelovým etnikem je ... skupina se společným původem, spjatá sociálně příbuzenskými sňatky a prostorově teritoriem“. Tato definice dobře vystihuje především početně omezená endogamní a kulturně soudržná etnika, která však dnes tvoří už jen zlomek lidské populace.“ (Tesař, 2007, s. 19)

Pod pojmem etnikum se velmi často nepřesně označuje národ nebo národnost. Etnikum je ovšem pojem, který má mnohem širší charakter. Například český národ je součástí českého etnika a v cizině žijící česká etnická společenství patří k českému národu. (Štěchová, 2001)

„Etnikum je zjednodušeně řečeno skupina lidí spojená společným systémem určitých faktorů, zejména kulturních, rasových, jazykových, teritoriálních a historických, kterými se odlišuje od ostatních etnik, a to objektivně i subjektivně“ (Štěchová, 2001)

Smith in Tesař (2007) rozšířil počet kritérií vymezující pojem etnikum následovně:

- kolektivní jméno (ethnonymum),
- mýtus o společném původu,
- sdílené dějiny (kolektivní zkušenosti předávané z generace na generaci,
- charakteristická a sdílená kultura
- spojení s určitým územím
- pocit solidarity.

4.1.4 Konflikt

„Slovo konflikt je odvozeno z latinského conflictio, jež pochází ze slovesa con-fligo: con je předpona „s“ a fligo znamená „narážet“, udeřit“. V podstatě tentýž význam mělo v češtině původně slovo „prát“. „Pereme“ prádlo, protože se kdysi prádlem bouchalo o vodu, aby se špína „vyprala“. Dodnes zůstal původní smysl ve slovech „prát se“ a „pranice“. Konflikt je tedy pranice, srážka někoho s někým“. (Tesař, 2007)

4.2 Teorie příčiny etnického konfliktu

Bylo vytvořeno několik teorií, které se snaží vysvětlit, proč k etnickým konfliktům dochází nebo nedochází. První z teorií je takzvaná teorie modernizační. Tato teorie vychází z padesátých a šedesátých let 20. stol, kdy pokládala venkov za základnu etnického a náboženského cítění a omezené tolerance. Důležitý faktor v oslabování konfliktu byl viděn v modernizaci, která díky průmyslovému rozvoji, migraci a urbanizaci, ústícím v růst etnické rozmanitosti, povede i ke zvyšující se toleranci k národnostním menšinám. (Schemerhorn; Isaacs; Seton-Watson in Tesař, 2007)

Přetrvání etnicity a zvyšující se počet etnických konfliktů však podněcovalo k hledání jiných vysvětlení. Nová teorie, takzvaná teorie soutěže, teorii o nárůstu etnické tolerance zcela obrátila. Modernizace a s ní související nárůst etnické rozmanitosti spíše snižuje toleranci, jelikož spolu etnika soutěží. Soutěží například o pracovní příležitosti, bydlení nebo i o politický vliv. Proto se tolerance sníží nejvíce u členů nejpočetnějšího etnika, které se snaží prosadit svou početní dominanci. (Hechter; Olzak in Tesař, 2007)

Michael E. Brown in Tesař (2007) sestavil následující výčet faktorů, které jsou v odborné literatuře uváděny jako příčiny nebo taktéž okolnosti usnadňující propuknutí násilí ve vnitřních konfliktech:

- strukturální faktory – slabé státy, vnitrostátní bezpečnostní obavy nebo etnická geografie
- politické faktory – diskriminační politické instituce, ideologie týkající se národnostního exkluzivismu, vnitroskupinová politika nebo politika elit,
- ekonomické a sociální faktory – ekonomické problémy, ekonomický rozvoj a modernizace nebo diskriminační ekonomické systémy,
- kulturní a perceptivní faktory – kulturní diskriminace, problematické dějiny apod.

Výše uvedený výčet musíme brát však jenom jako pomůcku, jelikož všechny vyjmenované faktory hrají svou roli, ale ani dva jednotliví autoři se ovšem, jak se zdá, neshodují v tom, co je hlavní příčinou. (Tesař, 2007)

4.3 Etnický a rasový konflikt

Jestliže v souvislosti s Balkánem slýcháme o etnických konfliktech, naopak v Brazílii se mnohem více hovoří o rasových skupinách nebo o rasových konfliktech. Konflikt mezi indiány a státním národem v Brazílii bývá nazýván jako etnický, konflikt mezi domorodými Australany a státním národem v Austrálii bývá naopak nazýván jako rasový. Různorodost výše uvedených pojmů je do značné míry zapříčiněna tím, že podobné jevy se studují na různých místech odděleně a toto studium vytvořilo určitou tradici, včetně své specifické terminologie. Na druhou stranu, to že se tyto jevy studují odděleně, je z části i výsledkem toho, že se navzájem poněkud liší. Celou situaci rovněž komplikuje fakt, že nemůžeme vést ostrou hranici mezi tím, v čem se liší a v čem jsou podobné. Rasové konflikty představují největší skupinu konfliktů, které v závislosti na zvolených aspektech můžeme a nemusíme považovat i za konflikty etnické (Tesař, 2007)

4.4 Interkulturní konflikt

Lederach in Průcha (2007a) definuje interkulturní konflikt pomocí následujících šesti rysů:

- Konflikt je přirozený a běžný prvek vztahů a kultur.
- Konflikt je sociálně konstruovaná kulturní událost, na které se lidé aktivně podílejí.
- Konflikt vzniká při hledání a vytváření sdílených významů.
- Konflikt má své kořeny ve vnímání, interpretacích, vyjadřování se a úmyslech lidí.
- Velký význam má fakt, že spojujeme jednu věc s druhou, například na základě srovnávání. Proto tedy primární základnou vzniku, chápání a reagování na určitý konflikt je zdravý rozum lidí a jejich získané zkušenosti a znalosti.
- Kultura souvisí se souborem sdílených znalostí a schémat, které lidé používají při vnímání, interpretaci, vyjadřování anebo reagování na určitou sociální realitu.

Přestože bývají konflikty většinou vnímány negativně, mají i řadu pozitivních rysů. Zajišťují dynamiku systémů a umožňují jejich vývoj. (Průcha, 2007a)

Průcha (2007a) uvádí pět následujících přístupů, které lidi využívají při řešení mezilidských konfliktů:

- Konfrontace (jedná se o agresivní a nekooperativní sledování jenom vlastních zájmů),
- kooperace (jde o asertivní snahu prosadit se a současně dochází i ke kooperativní snaze s protistranou s respektujícími prvky),
- vyhýbání se (neassertivní chování, podněcující vlastní zájem stejně jako zájem druhého. Nedochozí zde ke kooperaci),
- ústup (nebere ohled na vlastní zájem, je neassertivní, ale vstřícný k druhému),
- kompromis (kompromis zahrnuje mírně asertivní i kooperativní přístup).

5 NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V ČR

V posledních letech vlivem migrace z evropských i neevropských zemí se můžeme v České republice setkat se spoustou osob patřících k různým národnostním menšinám. Pokud bychom se zeptali „domorodců“ žijících na území České republiky, zda znají nějakou národnostní menšinu, jistě by většina těchto osob zmínila na prvním místě romskou národnostní menšinu. Tento fakt je jistě zapříčiněn i tím, že romská národnostní menšina je neustále probírána v médiích i mimo ně. Když se někdy zamyslíme nad články, které nalezneme v tisku, na internetu nebo v jiných médiích, zjistíme, že média někdy zbytečně zdůrazňují nepodstatné atributy jako například to, jakého je jedinec původu nebo národnosti, i když to vzhledem ke konkrétním okolnostem není vůbec podstatné. Titulky typu „Mladý Rom nepřizpůsobil rychlost svého vozu povaze vozovky a srazil důchodkyni“, zde přeci není důležité, kdo důchodkyni srazil. Pokud by se jednalo o Čecha, titulek by jistě zněl: „Mladý muž nepřizpůsobil rychlost svého vozu povaze vozovky a srazil důchodkyni. A právě i tímto způsobem pak média vytváří předsudky a obavy z těchto národnostních menšin před širokou veřejností, i když si to možná ani neuvědomují, a tato veřejnost si poté vytváří negativní postoje k národnostním menšinám. V České republice žije spousta národnostních menšin, ať už se jedná o národnostní menšiny pocházející z Evropy nebo mimoevropských zemí. V následující kapitole si přiblížíme ty nejznámější, které se na území České republiky nacházejí, včetně vymezení základních pojmů souvisejících s národnostními menšinami.

Dominantním znakem současného globalizujícího světa je kvantitativní intenzita migrace obyvatel, která může být mezistátní, interkontinentální nebo kontinentální. V zásadě však můžeme říct, že jde hlavně o „ekonomickou“ migraci Jihu na Sever. Neustále se zvyšuje počet imigrantů, azylantů, uprchlíků a to hlavně z důvodu občanských válek, etnických srážek, konfliktů souvisejících s náboženstvím, terorismu nebo z důvodu nedemokratické vlády příslušné země. Migrací často přichází méně vyspělé země o vzdělanější a dynamičtější část své populace ve prospěch zemí, které jsou vyspělejší nebo bohatší. (Zoubek, 2004)

Téměř každá společnost byla konfrontována s cizinci, kteří přes její území procházeli nebo se na něm usazovali. Pokud se někde usadilo více lidí stejného jazyka, vznikla z pohledu dříve usedlých jedinců menšina, s jejichž odlišností se muselo nějak okolí vyrovnat. Ani Česká republika v tomto není výjimkou, i u nás žije vedle početnější majority spoustu při-

slušníků odlišných minorit. Tato skutečnost ovšem není z pohledu světového nebo evropského kontextu žádnou zvláštností. Pro Českou republiku je specifické velmi silné zastoupení romské menšiny. Vedle Romů žijí v České republice další minoritní etnické komunity. V současnosti se jedná především o zahraniční dělníky, přistěhovalce nebo azylanty. Problém je v tom, že Česká republika není doposud na etnickou diverzitu připravená, ani na ní bohužel není systematicky připravována, a s etnickými minoritami neumí žít a rovněž se tváří, že nechce být jejich odlišnostmi „vyrušována“. (Štěchová, 2001)

5.1 Vymezení základních pojmů

5.1.1 Národ

S pojmem národ a s termíny od něj odvozenými jsou spojeny určité problémy. Problém je především ve snížené možnosti striktně odlišit pojmy národ a etnikum. V české a evropské tradici převládá pojetí, že se moderní národy vyvinuly z příslušných etnik a tyto národy mají své vlastní státy. Pokud v příslušném státě žijí ještě příslušníci jiných etnik než konstituující národ, tak jsou považováni za etnickou nebo národnostní menšinu. V České republice se jedná například o Poláky, kteří u nás představují národnostní menšinu, ale z hlediska Poláků v Polsku se jedná o příslušníky polského národa. (Průcha, 2007b)

„Národ je v současném světě velké společenství lidí, kteří jsou navzájem spojeni kombinací několika druhů objektivních vztahů (hospodářských, územních, politických, jazykových, kulturních, náboženských) a odrazem těchto vztahů ve společenském vědomí“. (Brouček et al. In Průcha, 2007b, s. 54)

Národ je skupina osob, jež je pro ni charakteristická většinou společná řeč, kultura, tradice a dějiny (objektivní prvek) a vymezující se vůči lidem považovaným za cizince (subjektivní prvek). (Jandourek, 2001)

5.1.2 Národnostní menšina

Podle Komise pro lidská práva OSN z roku 1951 je národnostní menšina je minoritní etnická skupina, která je na rozdíl od ostatního obyvatelstva státu početně menší, nemá vedoucí postavení a její příslušníci (občané tohoto státu) vykazují v etnickém, kulturním, náboženském a jazykovém ohledu znaky, jež je odlišují od ostatního obyvatelstva. (Wolf, 2000)

Pojem národnostní menšina se dá chápat ve více významech. V jeho rámci jsou vymezovány různé typy a kategorie etnických společenství. Proto i definice pojmu národnostní menšina jsou heterogenní. Jedním z důvodů je, že národnostní menšiny jako společenský jev vznikají za zvláštních okolností, často jde o důsledky přelomových společensko-politických událostí. Na území České republiky vznikaly národnostní menšiny v důsledku migrací, nebo politických událostí (rozpad rakousko-uherské monarchie a vznik nástupnických států). Pro národnostní menšiny je charakteristické to, že disponují silným národním vědomím, které se opírá o historické, jazykové a kulturní tradice mateřského národa. Často se používá definice F. Capotortiho, zvláštního zpravodaje při Komisi pro lidská práva OSN z roku 1951. Ta uvádí, že „národnostní menšina je skupina osob, která je na rozdíl od ostatního obyvatelstva státu početně menší, nezaujímá vedoucí postavení a její příslušníci – občané tohoto státu - vykazují v etnickém, náboženském nebo jazykovém ohledu znaky, které je odlišují od ostatního obyvatelstva“. Tito vykazují přinejmenším implicitně pocit sounáležitosti zaměřený na zachování vlastní kultury, vlastní tradice, vlastního náboženství nebo vlastního jazyka. Vymezení pojmu národnostní menšina je stále otevřenou otázkou a s touto problematikou se musela vyrovnat i národnostní politika ČR. (Šišková, 1998)

Česká Republika patří mezi státy, ve kterém tvoří národnostní menšiny pouze 5 % obyvatelstva. Tyto menšiny tvoří lidé, kteří se české společnosti velmi podobají a to jak barvou pleti, tak jazykem, historií, tak i lidé, kteří mají jinou tradici, kulturu nebo dokonce i jiný antropologický zevnějšek. Zde patří například početná skupina Romů, přicházející Arabové, Afričané a v neposlední řadě i Asiaté. Počet těchto osob je bude nejspíš do budoucna neustále zvyšovat nejen rychlým demografickým přírůstkem určitých menšin, ale i faktem, že naše země je součástí otevřené Evropy. Asi největší pozornost v dnešní době přitahuje romské etnikum, jelikož žije v Evropě již několik stovek let. Česká Republika byla velmi uzavřenou zemí, která se v posledních 50 letech problémem multikulturality a multietnického soužití nezabývala. Ve školách se nic podobného neučilo a uzavřené hranice nám neumožnily rozšířit zkušenosti osobním kontaktem a massmédiá mezi své zaměstnance nepřijala, cizí nebo odlišné reportéry, hlasatele či herce. Přitom každá skupina má své hodnoty, které mohou život celé společnosti obohatit, a proto je velmi důležité nejprve se vzájemně poznat a pochopit a poté se můžeme pokusit udělat něco pozitivního pro oboustranné soužití. (Šišková, 1998)

5.1.3 Lidské rasy

„Slovo rasa pochází z arabštiny a původně znamenalo „hlava, začátek, původ“. Pojem „rasa“ (plemeno) přejala antropologie z obecné biologie, kde se tak označují poddruhy, tedy vzájemně odlišné skupiny náležící k jednomu rostlinnému či živočišnému druhu.“ (Šišková, ed., 1998)

„Rasa je konstrukt rozčleňující kontinuum lidské populace do kategorií na základě fyzických vlastností.“ (Jandourek, 2001, s. 201)

Rasa je pojem užívaný především v biologii člověka a ve fyzické antropologii a vyvinul se v souvislosti rozvojem srovnávací anatomie, kdy věda objevovala a upřednostňovala, že lidský rod není jednotný, nýbrž se odlišuje určitými anatomickými znaky, jako je barva kůže, vlasů očí, tvar lebky a obličeje, výška apod. proto se vytvořila vědecká teorie lidských ras či plemen. V antropologické teorii ras byla zavedena rasová taxonomie, která dělí lidské rasy na europoidní, mongoloidní a negroidní. (Průcha, 2007b)

5.1.3.1 *Europoidní rasa*

Europoidní neboli euroasijské čili bílé rasy jsou nejvíce zastoupeny na Indickém poloostrově, kde jejich počet dosahuje přibližně jednu miliardu. K europoidní rase náleží rovněž i obyvatelé Evropy. K základním znakům europoidního plemene patří variabilní tvar hlavy, poměrně velký a výrazný nos, výška je velmi variabilní, lícní kosti jsou málo vystupující, oči jsou uloženy v jedné rovině, barva pleti je od velmi světlé až bílé po tmavě hnědou u Romů. Barva očí a vlasů je rovněž velmi variabilní. Moderní klasifikace rozděluje evropské typy na čtyři hlavní skupiny. Jde o typ severský (nordický), typ východní (baltický), typ adriatický (dinárský) a typ západní (alpínský). Dalším typem menší postavy a tmavou pigmentací je typ středomořský (mediteránní). (Wolf, 2000)

5.1.3.2 *Asijsko-americká rasa*

Mongoloidní rasa (žlutohnědá) nebo asijsko-americká rasa, protože jejími příslušníky jsou Indiáni – původní obyvatelé obou Amerik. Představuje největší množství etnik na největší rozloze na světě, přibližně 50 % lidstva. Podle antropologie rozlišujeme tři velké mongoloidní skupiny. Jde o severní neboli asijská, dále jižní čili asijsko-tichomořská a v neposlední řadě americká neboli indiánská. Mezi znaky mongoloidní rasy patří světlá až bronzová pleť s nažloutlým nebo žlutohnědým odstínem, střední výška postavy a rovné, tvrdé a

velmi tmavé vlasy. U mužů a žen často chybí tělní ochlupení a vousy mužů jsou většinou velmi řídké a obličej je spíše malý s malým nosem. (Wolf, 2000)

5.1.3.3 Negroidní neboli ekvatoriální rasa

Rovněž se někdy nazývá jako černá nebo rovníková, jelikož je ze všech ras nejtmařejší. Nemůžeme říct, že je černá, jelikož pigment, který barvu způsobuje, je hnědý a zbarvení může být tedy světle až tmavě hnědé. Rozlišujeme dva typy. Jde o typ paleonegroidní čili staročernošský a neonegroidní neboli maldočernošský. Tyto typy se od sebe liší stářím, kdy vznikaly. O Staročernošské populaci můžeme říct, že je vývojově starší, světlejší a velmi malého vzrůstu. Do této skupiny patří například křováci nebo Pygmejové, kteří jsou nejmenšími lidmi na světě. Počet neonegroidních skupin činí přibližně 600 milionů jedinců. (Wolf, 2000)

5.2 Nejznámější národnostní menšiny žijící na území ČR

5.3 Maďaři

Maďarská národnostní menšina patří k menšinám, jež patří v České republice k novodobým alochtonním minoritám. Migraci Maďarů do českých zemí lze sledovat až od roku 1918, vzniku ČSR. Z hlediska sociálního složení této migrace převládala inteligence a vysokoškolské studentstvo. Velký příliv Maďarů do českých zemí nastal hlavně po druhé světové válce. Jednalo se přibližně o 45000 osob. Výše uvedený počet zahrnuje i Maďary, kteří byli násilně vysídleni do Čech v poválečných letech, ale pouze část se v českých zemích natrvalo usídlila. Nejvyšší počty Maďarů v českých zemích byly zaznamenány ze sčítání lidu z roku 1991, kdy výsledky hovořili o necelých dvaceti tisících osobách hlásících se k maďarské národnosti, což představovalo 0,2 % obyvatelstva v ČR. Jedinci maďarské národnostní menšiny jsou rozptýleni po celém území české republiky, s největší koncentrací v hlavním městě Praze. (Šišková, 1998)

Maďaři v současné době představují v České republice pouze malou národnostní menšinu. Jejich počet činí přibližně 20 tisíc osob, jelikož většina Maďarů žije na Slovensku. (Wolf, 2000)

5.4 Němci

Němci zaujímají z hlediska národnostních menšin v České republice specifické místo. Po rozpadu rakousko-uherské monarchie a vzniku Československé republiky se v tomto nově vzniklém státním útvaru hlásila vysoká část obyvatelstva k Němcům. Počet Němců ve státě byl velmi výrazný. Podle sčítání lidu, které probíhalo poprvé v Československé republice (v roce 1921), činil počet Němců na našem území téměř 40 % obyvatelstva. Tento podíl byl později nižší (cca 30 %), ale rovněž přes příznivé podmínky pro život národnostních menšin, které byly dány Ústavou Československé republiky z roku 1920, která otázku národnostních menšin řešila, postavení německé národnostní menšiny působilo v politicko-sociálním životě velké napětí. Proto bylo ve druhé polovině třicátých let, v roce 1938, přistoupeno k vypracování vládního programu řešení národnostní otázky, který dával německé národnostní menšině autonomii na úrovni federálního postavení. Pod tlakem nacistického Německa nedošlo však k řešení národnostního postavení Němců v našem státě, ale o postup, který směřoval k rozbití československé republiky. Velmi rozporuplný vývoj německé národnostní menšiny pokračoval i v českých zemích i po druhé světové válce. V letech 1945-1947 bylo německé obyvatelstvo, v souladu s Postupimskou dohodou, z českých zemí vysídleno a z předválečného stavu, přibližně 3.5 mil. Němců jich v roce 1947 zůstalo v českých zemích přibližně 250 tisíc. Komunistický totalitní režim oficiálně nepřipouštěl existenci německé menšiny v tehdejší Československu. Teprve až zákonná úprava o postavení národnostních menšin z roku 1969, která je již dnes neplatná, se zabývala německou menšinou. V osmdesátých letech se v ideologických opatřeních konstatovalo, že německá národnostní menšina již fakticky v Československu není schopna reprodukce, a že její úbytek v důsledku emigrace a rovněž i asimilačních vlivů pokračuje a provází jí výrazná deformace i v oblasti sociální struktury. Až po roce 1989 nastal nový rozvoj německé národnostní menšiny. (Šišková, 1998)

Původně představovali Němci až 40 % obyvatelstva v ČSR a tato skutečnost výrazně přispěla k vytvoření československého státu a spojení Čechů a Slováků zabránilo převaze Němců v počtu obyvatel v republice. Z počtu 3.5 milionu zbylo po odsunu Němců z ČSR přibližně 250 tisíc osob a jejich počet se neustále snižoval, jelikož komunistický režim oficiálně nepřipouštěl existenci německé menšiny. (Wolf, 2000)

Podle sčítání lidu, konaném v roce 2001, bylo zjištěno, že v České republice žilo, k výše uvedenému roku, přibližně 40 tisíc příslušníků německé menšiny. (Průcha, 2010)

5.5 Poláci

Poláci v porovnání s jinými národnostními menšinami vytvářejí v České republice výrazně koncentrované osídlení a to hlavně podél státní hranice s Polskou republikou v okresech Frýdek-Místek a Karviná, na historickém teritoriu Těšínska. V těchto oblastech žije přibližně 75 % polské populace v České republice. Z pohledu historického se stali Poláci na Těšínsku národnostní menšinou v souvislosti s rozdělením tehdejšího knížectví Těšínského Slezka po rozpadu rakousko-uherské monarchie mezi bývalou Československou republikou a republikou Polskou. O stanovení česko-polské státní hranice po vzniku Československé a Polské republiky rozhodla až rada velvyslanců vítězných velmocí ve Spaa v roce 1920 a to bylo počátkem samostatného vývoje Poláků jako národnostní menšiny v českých zemích. (Šišková, 1998)

Z posledního sčítání lidu, které se konalo v roce 2001 (pomineme-li sčítání lidu z roku 2011, kdy nejsou výsledky ještě známy), bylo zjištěno, že k výše uvedenému roku žilo v České republice přibližně 52 tisíc příslušníků polské menšiny. (Průcha, 2010)

5.6 Rusové

Dle sčítání lidu z roku 1991 bylo zjištěno, že se k ruské národnosti hlásí něco málo přes 5000 obyvatel. Podle kvalifikovaných odhadů je však zřejmé, že je tento počet poddimenzovaný, podobně jako u jiných národností, a proto ho se na něho musíme dívat jen orientačně. Rusové stejně jak Ukrajinci představují v České republice imigranty, kteří se usídlili v českých zemích hlavně od roku 1918. Jednalo se o usídlování v různých vlnách. Šlo rovněž o migraci inteligence, jež nacházela uplatnění ve velkých městech jako je Brno, Praha, Poděbradech, apod., kde se zakládaly školy nebo vlastenecké kulturně osvětové spolky. Asi největší vlna emigrace inteligence do českých zemí se projevila v první polovině 20. let, kdy činil počet těchto ruských přesídlenců přibližně 25 000 osob. V období stalinistického režimu před druhou světovou válkou šlo o politicko-ekonomickou emigraci, kde cílem však nebylo trvalé usídlení v českých zemích. (Šišková, 2008)

5.7 Slováci

Po vzniku samostatné České republiky v roce 1993 se Slováci, jež žili v českých zemích, dostali do pozice národnostní menšiny. V českých zemích však od roku 1918 představují stabilní součást demografické skladby státu. Výrazná vlna emigrace Slováků do českých zemí byla v meziválečném období. Dle sčítání lidu z roku 1930 zde žilo přibližně 45 000

Slováků. Šlo v převážné míře o imigranty, kteří se zde stěhovali hlavně za prací. Ještě větší imigrace Slováků do českých zemí byla zaznamenána po druhé světové válce. Tato migrace probíhala v několika vlnách a do různých regionů, hlavně do průmyslových aglomerací. Jednalo se hlavně o migraci mladých lidí za prací bez záměru trvalého usídlení. Oficiální statistiky zachytily největší počet Slováků v českých zemích v 80. letech, více než 350 000 osob. Při sčítání lidu v roce 1991 byl tento počet nižší, jednalo se o necelých 315 000 Slováků. Opět se ale podle kvalifikovaných odhadů jedná zřejmě o poddimenzovaný údaj. Tyto osoby byly usídleny disperzně v průmyslových oblastech, jako je Ostravsko, Karvinsko, Mostecko nebo v příhraničních okresech severní Moravy, severních, západních a jižních Čech. Slováci se zde jako národnostní menšina ustavili v důsledku neustálé mezirepublikové migrace, přímé migrace ze Slovenska do Čech, ale rovněž vlny imigrantů po druhé světové válce, slovenských reemigrantů z Balkánu v rámci organizovaného transferu obyvatelstva do nově osídlovaného českého pohraničí po vysídlení německého obyvatelstva. Slováci tvoří z hlediska regionálního původu velmi různorodé společenství, které je s ohledem na rozkládající se usídlení vnitřně diferencované. (Šišková, 1998)

Slováci se stali národnostní menšinou v České republice teprve až po od 1.1.1993, po vzniku České republiky. Přibližně 300 tisíc Slováků přijalo českou národnost a asi 60 tisíc osob si ponechalo národnost slovenskou anebo odešli na Slovensko. (Wolf, 2000)

5.8 Ukrajinci

Tato národnostní menšina patří v České republice k těm početně malým skupinám. Podle výsledků sčítání lidu z roku 1991 se k ukrajinské národnosti přihlásilo něco málo přes 8 200 osob (0.1 %). Ukrajinci patří v českých zemích k alochtonnímu obyvatelstvu a jejich první migrační vlnu můžeme zaznamenat na přelomu 19. a 20. století. Šlo o haličské Ukrajince, kteří v rámci ekonomických migrací uvnitř Rakousko-Uherska přicházeli za prací. Přičleněním Podkarpatské Rusi k ČSR v roce 1919 se otevřel nový zdroj migrace Ukrajinců. V demokratických podmínkách meziválečné ČSR se rozvíjel národnostní život Ukrajinců. Budovali si vlastní vzdělávací ústavy a to i na úrovni vysokých škol, kdy byla v Praze založena v roce 1921 Ukrajinská volná univerzita a poté v roce 1923 Ukrajinský vysoký pedagogický institut M. Drahoňanová. Období druhé světové války a květen 1945 a únor 1948 jsou významné časové mezníky, které zasáhly do života Ukrajinců v českých zemích. Od května roku 1945 imigrovala část Ukrajinců do americké okupační zóny Německa, jelikož unikali před Rudou armádou, která zajišťovala odvezení příslušníků ukrajinské a

ruské inteligence do SSSR a následnou perzekuci. Až po listopadu roku 1989 se otevřel prostor pro rozvoj národnostního života Ukrajinců v českých zemích. (Šišková, 1998)

5.9 Vietnamci

Vietnamci tvoří v českých zemích národnostní menšinu, která začala migrovat do Československa od konce 70. let na základě meziválečných dohod o internacionální komunistické pomoci. Šlo především o studenty a na druhé straně o dělníky, jež byli různě profesně zaměřeni. Přesné počty nejsou jednoznačné a v různých pramenech se různí. Dle kvalifikovaných odhadů se počet Vietnamců od začátku 80. let pohyboval přibližně kolem 30 000 osob. V roce 1991, kdy bylo realizováno sčítání lidu, se k vietnamské národnosti přihlásilo něco přes 400 osob. Šlo zřejmě o osoby, jež zde pobývaly na základě udělení statutu trvalého pobytu nebo výjimečně i občanství. V roce 1995 mělo na území České republiky legalizovaný pobyt přibližně 10 000 Vietnamců a někteří z nich získali i občanství ČR. Podle klasifikovaných odhadů však žije v České republice přibližně 30 000 Vietnamců. Především se jedná o imigranty, unikající z Vietnamu před totalitním komunistickým režimem. Vzhledem k podnikatelským aktivitám, hlavně prodej zboží na tržištích a na hlavních komunikačních trasách v příhraničí, se Vietnamci usídlili rovněž i v České republice. (Šišková, 1998)

V současné době činí celkový počet Vietnamců v České republice kolem 30 tisíc jedinců, avšak nelegálně zde pobývá pravděpodobně trojnásobný počet Vietnamců. Jedná se o komunitu, která je silně uzavřená do sebe s důrazem na rodinné vazby a společenské vztahy. (Wolf, 2000)

5.10 Romové

Kořeny Romů sahají do Indie, odešli odtud před více jak tisíciletím a putovali přes Persii, Turecko na Balkán a odtud dál do střední Evropy. Druhá vlna postupovala severem Afriky, přes Gibraltar, Španělsko a odtud dál do střední Evropy. Ještě před odchodem do Evropy žili v Indii po mnohá staletí a jejich jazyk, náboženské představy, kultura a normy se vyvíjeli v tomto prostoru. To, co nemůžeme pochopit na Romech, bychom jistě pochopili po několika dnech strávených v zemi jejich původu. Indie Je zemí se třemi úrodami do roka, na jednom stromě jsou zažloutlé vadnoucí listy vedle zelených v plné své síle a nových pupenů. Příroda je v Indii štedrá a k pouhému přežití nebylo třeba vynakládat mnoho sil, což už zde díky přelidnění neplatí. Vedro a vlhko, množství hmyzu a změny klimatu nepře-

jí vytváření jakýchkoli hmotných statků. Potraviny se rychle kazí, látky se rozpadají na těle a dům postavený z palmového listí vydrží sotva rok. Indie v té době byla převážně pustá, mezi jednotlivými městy byly lány nekultivované země. Střední Evropa, do které Romové přišli, byla již jiná. Každý kus země měl svého majitele a ten si dělal vlastnické právo na všechno, co na této zemi rostlo nebo žilo. Konflikty, jež z tohoto vlastnického práva vznikaly, byly jednou z příčin následného pronásledování. (Šišková, 1998)

Indické jazyky mají za sebou tisíciletí vývoje a některé z nich mají i kodifikovanou gramatiku. Oproti evropským jazykům mají mnoho citoslovcí i mnohoznačnost čtených slov. Proto doslovný zápis rozhovoru vyžaduje často i komentář, aby bylo jasné, o co v něm vlastně šlo a tuto vlastnost sdílí s indickými jazyky i romština. Význam vět je proto často pochopitelný až z kontextu intonace hlasu, gest, mimiky, pantomimiky nebo empatie až telepatie. Tento způsob dorozumívání, který mají společný s Indy, a který používají bez ohledu, zda se jedná o romštinu nebo etnolekt češtiny, je jednou z překážek, která brání romským dětem v dosahování školních úspěchů. Pokud tedy učitel látku neprožívá, romské dítě přijímá jen třetinu informací z obsahu slov, mu nerozumí. (Šišková, 1998)

Romové po staletí putovali po Evropě, ale jejich putování bylo hlavně z důvodu útěku před drastickými zákony a nelítostnými soudy. Léta jsme jim nedovolovali se usídlit a pak jsme jim to nařídili. Důvod, proč se někteří Romové nehlásí k romské národnosti může být zapříčiněn i tím, že se za první republiky prováděly soupisy, které z bohubilých příčin posloužily k jejich pochytní do koncentračních táborů a k transportu do Osvětimi. Komunistický režim prováděl skutečnou genocidu Romů. Přerazení romských dětí do zvláštních škol bez ohledu na intelektové schopnosti vedlo k předurčení k nekvalifikovaným pracím a znemožňovalo zlepšení sociálního statusu. Tato moderní historie Romů vedla ke vzniku vlastností, jako jsou nedůvěra, podezíravost, nenávist a neochota. (Šišková, 1998)

Po roce 1945 žilo na území Československé republiky celkem 13 romských rodů. Po válce došlo k několika velkým přistěhovaleckým vlnám Romů ze Slovenska do českých zemí. Přicházeli sem hlavně z důvodu lepší pracovní příležitosti a osidlovali pohraničí a velké průmyslové centra. Tyto velké imigrační vlny končili asi v polovině šedesátých let. Dnešní odhad romské populace na území České republiky činí něco mezi 200-250 tisíci osob. K tradičním způsobům obživy patřila řemesla, jako jsou kovářství, výroba kotlů, košíkářství, korytářství, brusičství, krotitelství zvířete, muzikantství, věšteství překupnictví koní nebo drobné krádeže a všechny tyto činnosti vyžadovali neustálý pohyb, kočování. Každodenní kontakt se způsobem života většinového obyvatelstva je vedl ke srovnávání, kde

mohli vidět i jiný způsob života, než na jaký byli zvyklí, a snažili se některé věci napodobovat. Tento proces ovšem trval několik staletí a mezi těmito usedlými Romy se začali objevovat i tací, kteří časem získali i nějaký kus půdy, na kterém začali hospodařit. Tito Romové poté byli považováni za vyšší vrstvu, vzhledem k tomu, že vlastnili nějakou nemovitost. (Šišková, 1998)

Romové jsou u nás od roku 1991 uznáni za národnostní menšinu s velmi volnými způsoby života, jelikož není většina z nich úředně evidována a velký počet z nich si ponechal slovenskou nebo jinou národnost, kterou získali před příchodem do České republiky. Proces začleňování do české společnosti je dlouhodobý a poznamenaný minulostí, nicméně probíhá v oboustranné spolupráci státních a menšinových orgánů a organizací v oblasti výchovy a vzdělávání, zdravotnictví a v sociálních nebo charitativních oblastech. (Wolf, 2000)

Vztah majoritní společnosti k Romům je znám jako převážně negativní, což potvrzuje Galův výzkum. Z výzkumu vyplývá, že většina naší společnosti si o Romech myslí, že nemají chuť k práci a zneužívají sociální dávky, že zneužívají demokratické zřízení, budí v lidech strach a jsou jiná rasa, která je nepřizpůsobivá a nezmění se. Je třeba rovněž upozornit na fakt, že takto smýšlejí občané o Romech jako celku. Úplně odlišná situace je ve vztahu ke konkrétním Romům a romským rodinám. Můžeme říct, že konkrétní vztahy mezi Romy a „Neromy“, kteří se konkrétně znají, patří mezi dobré a nekonfliktní. (Štěchová, 2001)

V životě jsem konkrétních Romů moc nepotkal, ale z vlastní zkušenosti můžu říct, že jsem jednoho poznal a musím říct, že se jednalo o velmi hodného a pracovitého člověka. Je sice fakt, že tento člověk byl vychován „Neromskou“ rodinou a jak všichni víme, vliv prostředí hraje při výchově jedince velmi důležitou úlohu. Jednalo se o člověka, který byl velmi hodný, pracovitý, pro druhé by se rozdál a v plné míře popíral tvrzení většinové společnosti o Romech.

Média mohou rovněž podporovat negativní postoje k příslušníkům národnostních menšin. Pokud média přehnaně zdůrazňují etnický původ pachatelů různých trestných činů, pak je kriminalita Romů, cizinců a migrantů, ať skutečná nebo domnělá, brána jako záminka a rovněž i legitimizace použití násilí k příslušníkům různých národnostních menšin respektive etnických minorit. Pokud budeme rozlišovat obviňování od určitých cizinců na cizince jako takové, může docházet k prohlubování a k rozvoji rasistického násilí. (Štěchová, 2001)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU ZABÝVAJÍCÍ SE POSTOJI DĚTÍ A MLÁDEŽE K NÁRODNOSTNÍM MENŠINÁM

Praktická část diplomové je zaměřena na problematiku týkající se národnostních menšin žijících na území České republiky. Jelikož problematika týkající se národnostních menšin zahrnuje velmi širokou oblast působení, je jistě velmi vhodné tuto oblast více konkretizovat. Poněvadž si jedinec formuje postoje již ve velmi útlém věku, bude jistě velmi zajímavé zjistit, jaké postoje zaujímají dnešní mladí lidé k národnostním menšinám. V praktické části práce se nejprve seznámíme se základní charakteristikou výzkumu a výzkumného vzorku a poté přejdeme k samotnému výzkumu a interpretaci získaných dat z dotazníkového šetření, včetně vyhodnocení předem stanovených hypotéz.

6.1 Výzkumný problém

V dnešní době, kdy žije v České republice spousta národnostních menšin, je jistě na místě zabývat se právě zmíněnou problematikou. Jelikož se v posledních desetiletích snažíme o integraci osob jiných národností do společnosti, může nám být velkým přínosem zjištění, jaké vlastně postoje zaujímají dnešní mladí lidé k národnostním menšinám.

Výzkumný problém předkládané diplomové práce tedy zní: Jaké jsou postoje žáků osmého a devátého ročníku a studentů maturitních ročníků k národnostním menšinám? Jedná se o výzkumný problém popisný, který byl dále rozveden do vztahové roviny.

6.2 Výzkumné otázky

U prvních třech uvedených výzkumných otázek byly vybrány výše uvedené národnostní menšiny z důvodu, že tyto tři národnostní menšiny se asi nejvíce vyskytují v médiích v negativním světle, a proto je velmi vhodné zjistit, jaký je skutečný vztah dnešních mladých lidí právě k těmto národnostním menšinám.

1. Jaký je vztah studentů k romské národnostní menšině vzhledem k jejich věku?
2. Jaký je vztah studentů k vietnamské národnostní menšině vzhledem k jejich věku?
3. Jaký je vztah studentů k ukrajinské národnostní menšině vzhledem k jejich věku?
4. Jaká je tolerance studentů k národnostním menšinám vzhledem k místu bydliště?
5. Jaké jsou postoje studentů k národnostním menšinám vzhledem k pohlaví?
6. Jsou rozdíly v postojích studentů osmého a devátého ročníku a studentů maturitních ročníků k národnostním menšinám?

6.3 Výzkumné cíle

- Zjistit jaký je vztah studentů k romské, vietnamské a ukrajinské národnostní menšině
- Zjistit zda jsou studenti tolerantní k národnostním menšinám
- Zjistit jaké jsou postoje studentů k národnostním menšinám

6.4 Formulace hypotéz

1. Jaký je vztah studentů k romské národnostní menšině vzhledem k jejich věku?

Ho Předpokládáme, že vztah studentů k romské národnostní menšině vzhledem k věku je stejný.

Ha Předpokládáme, že vztah studentů k romské národnostní menšině vzhledem k věku je rozdílný.

2. Jaký je vztah studentů k vietnamské národnostní menšině vzhledem k jejich věku?

Ho Předpokládáme, že vztah studentů k vietnamské národnostní menšině vzhledem k věku je stejný.

Ha Předpokládáme, že vztah studentů k vietnamské národnostní menšině vzhledem k věku je rozdílný.

3. Jaký je vztah studentů k ukrajinské národnostní menšině vzhledem k jejich věku?

Ho Předpokládáme, že vztah studentů k ukrajinské národnostní menšině vzhledem k věku je stejný.

Ha Předpokládáme, že vztah studentů k ukrajinské národnostní menšině vzhledem k věku je rozdílný.

4. Jaká je tolerance studentů k národnostním menšinám vzhledem k místu bydliště?

Ho Předpokládáme, že tolerance studentů k národnostním menšinám vzhledem k jejich bydlišti je stejná.

Ha Předpokládáme, že tolerance studentů k národnostním menšinám vzhledem k jejich bydlišti je rozdílná.

5. Jaké jsou postoje studentů k národnostním menšinám vzhledem k pohlaví?

Ho Předpokládáme, že postoje studentů k národnostním menšinám vzhledem k pohlaví jsou stejné.

Ha Předpokládáme, že postoje studentů k národnostním menšinám vzhledem k pohlaví jsou rozdílné.

6. Jsou rozdíly v postojích studentů osmého a devátého ročníku a studentů maturitních ročníků k národnostním menšinám?

Ho Předpokládáme, že postoje k národnostním menšinám u studentů osmého a devátého ročníku a u studentů maturitních ročníků jsou stejné.

Ha Předpokládáme, že postoje k národnostním menšinám u studentů osmého a devátého ročníku a u studentů maturitních ročníků jsou rozdílné.

6.5 Druh výzkumu

Vzhledem k povaze výzkumného problému byl vybrán kvantitativní druh výzkumu.

6.6 Metoda výzkumu

Za výzkumnou metodu byla zvolena forma dotazníkového šetření. Metoda dotazníkového šetření byla zvolena hlavně z důvodu, že je vhodná k rychlému získávání informací od velkého počtu respondentů.

Otázky obsažené v dotazníku diplomové práce jsem formuloval na základě studia odborné literatury a získaných praktických zkušeností. Otázky nejsou převzaty, ale jedná se o mou vlastní tvorbu.

6.7 Výzkumný soubor

Výzkumný vzorek se skládá ze studentů osmého a devátého ročníku a studentů čtvrtých maturitních ročníků studujících ve Slavičíně ve věku 13 až 19 a více let. Jedná se o záměrný výběr výzkumného vzorku. Výzkumný vzorek činí celkem 97 respondentů, v němž je zastoupeno 52 studentů osmého a devátého ročníku a 45 studentů čtvrtých maturitních ročníků. Z celkového počtu 97 respondentů obsahuje výzkumný vzorek 62 dívek a 35 chlapců.

6.8 Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován koncem měsíce února 2012 v průběhu dvou dnů. Z důvodu nenarušení výuky jsem předal dotazníky zaměstnankyni příslušné školy, která je dále po předešlé domluvě předala vyučujícímu pedagogovi, jež má na starosti výuku předmětů, s nimiž té-

ma diplomové práce úzce souvisí. Bylo předáno 120 nevyplněných dotazníků a z tohoto počtu byla návratnost 97 vyplněných dotazníků. Zbylé dotazníky byly vyplněny jen pro mé rozšíření, případně porovnání, studenty druhých ročníků gymnázia.

7 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Získaná data z dotazníkového šetření byla zpracována pomocí kancelářského programu MS Excel, který je součástí kancelářského balíků MS Office. Po zadání dat do výše uvedené programy byla pro lepší přehlednost získaná data zpracována v grafické podobě pomocí grafů. Pro doplnění a větší přehlednost výsledků byly grafy doplněny o tabulky obsahující absolutní a relativní četnosti získaných dat. Jednotlivé otázky byly poté doplněny o příslušný komentář. Rovněž byly stanoveny výzkumné cíle (výzkumné otázky), které byly testovány v programu statistika. K výpočtu byl použit test dobré schody Chí-kvadrát s předem stanovenou hladinou významnosti 0,05.

7.1 Výsledky výzkumu z dotazníkového šetření

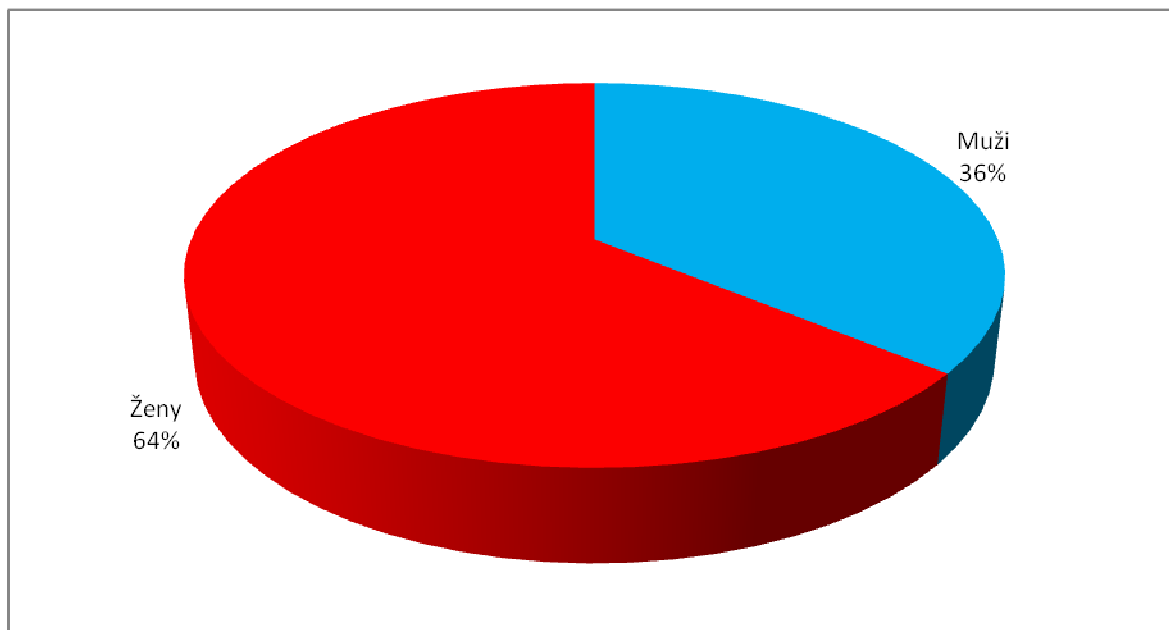
1. Demografické údaje

Pohlaví

První otázka nám poukazuje na rozložení výzkumného vzorku z hlediska pohlaví. Z výsledků výzkumu vyplývá, že z celkového počtu 97 respondentů studentů osmého a devátého ročníku a studentů maturitních ročníků je ve výzkumném vzorku zastoupeno 64 % žen a 36 procent mužů.

Tab. 1. Pohlaví respondentů

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Muži	35	36%
Ženy	62	64%

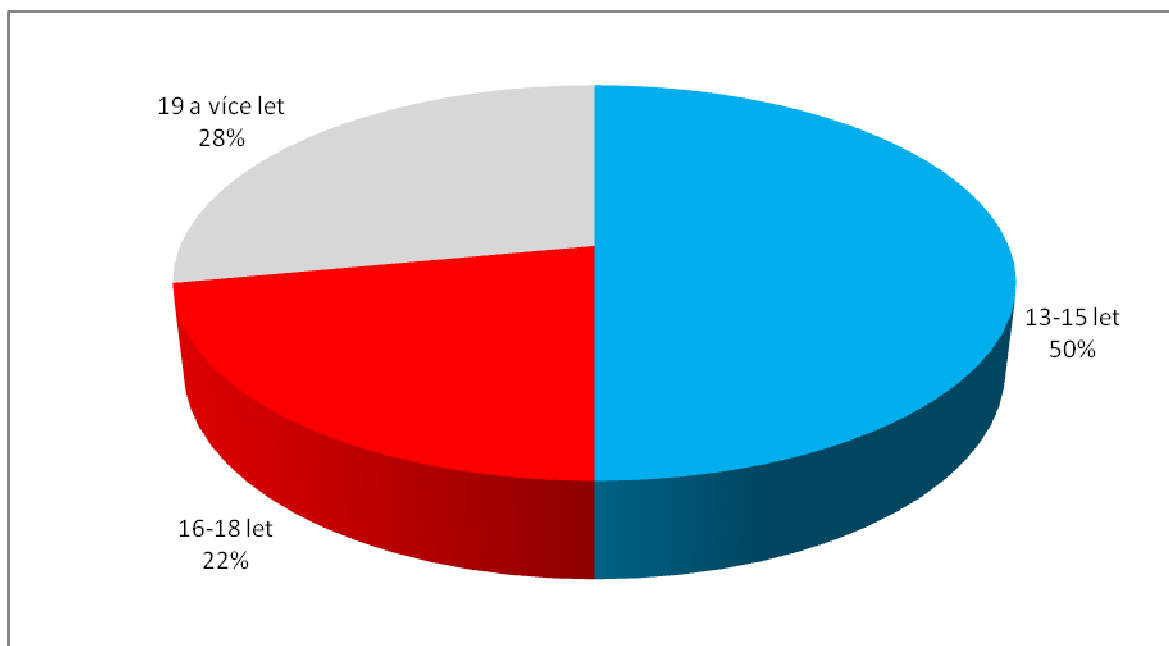
Graf 1. Pohlaví respondentů

Věk respondentů

Otázka v pořadí druhá je zaměřena na věk respondentů. Z výsledků můžeme vidět, že z celkového počtu 97 respondentů je ve výzkumném vzorku zastoupeno nejvíce studentů ve věku 13 – 15 let a to rovných 50 %. Devatenáct a více let má ve výzkumném vzorku 28 % studentů a nejméně studentů je zastoupeno ve věku 16 – 18 let (22%).

Tab. 2. Věk respondentů

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
13-15 let	49	50%
16-18 let	21	22%
19 a více let	27	28%

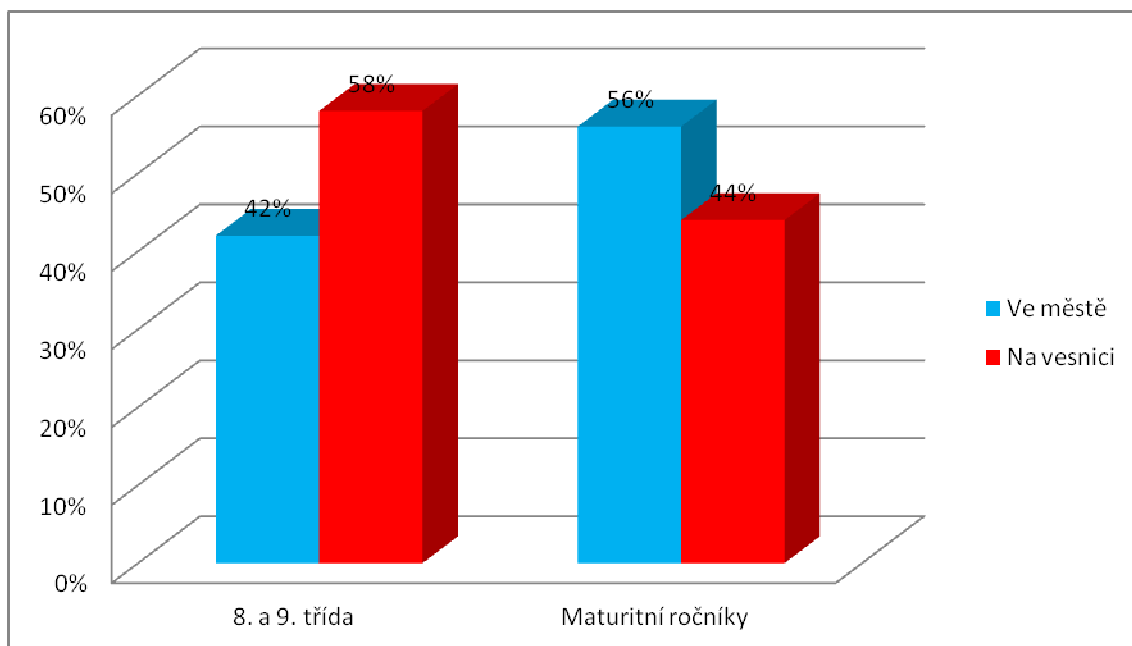
Graf 2. Věk respondentů

Bydliště respondentů

Otázka třetí je zaměřena na bydliště respondentů. Z grafu můžeme vidět, že na vesnici bydlí více studentů osmého a devátého ročníku a to 58 %. U studentů čtvrtých maturitních ročníků je tomu naopak. Zde bydlí nejvíce studentů ve městě a to 56 %.

Tab. 3. Bydliště respondentů

Bydliště respondentů	8. a 9. třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ve městě	22	42%	25	56%
Na vesnici	30	58%	20	44%

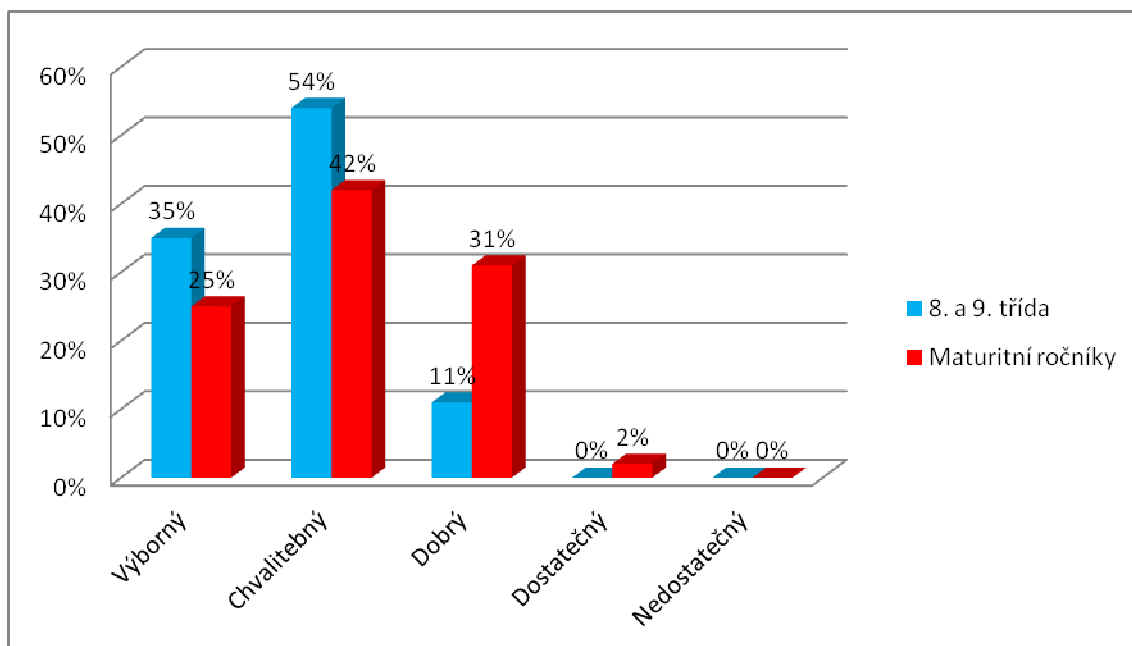
Graf 3. Bydliště respondentů

Prospěch respondentů (obecně)

Cílem čtvrté otázky bylo zmapování prospěchu studentů. Z výsledků je patrné, že nejvíce studentů maturitních ročníků i studentů osmého a devátého ročníků odpovědělo, že je jejich prospěch chvalitebný a to 54 % studentů osmého a devátého ročníku a 42 % studentů maturitních ročníků. Svůj prospěch jako výborný považuje pouze 25 % studentů maturitních ročníků a 35 % studentů osmého a devátého ročníku. Největší rozdíl můžeme spatřit u možnosti odpovědi, že mají prospěch dobrý. Pouze 11 % studentů osmé a deváté třídy považuje svůj prospěch za dobrý. Naopak u studentů maturitních ročníků se jedná o celých 31 %, což je 20 % více než u svých mladších kolegů.

Tab. 4. Prospěch respondentů

Jaký si myslíte, že je Váš prospěch?	8. a 9. Třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Výborný	18	35	11	25
Chvalitebný	28	54	19	42
Dobrý	6	11	14	31
Dostatečný	0	0	1	2
Nedostatečný	0	0	0	0

Graf 4. Prospěch respondentů

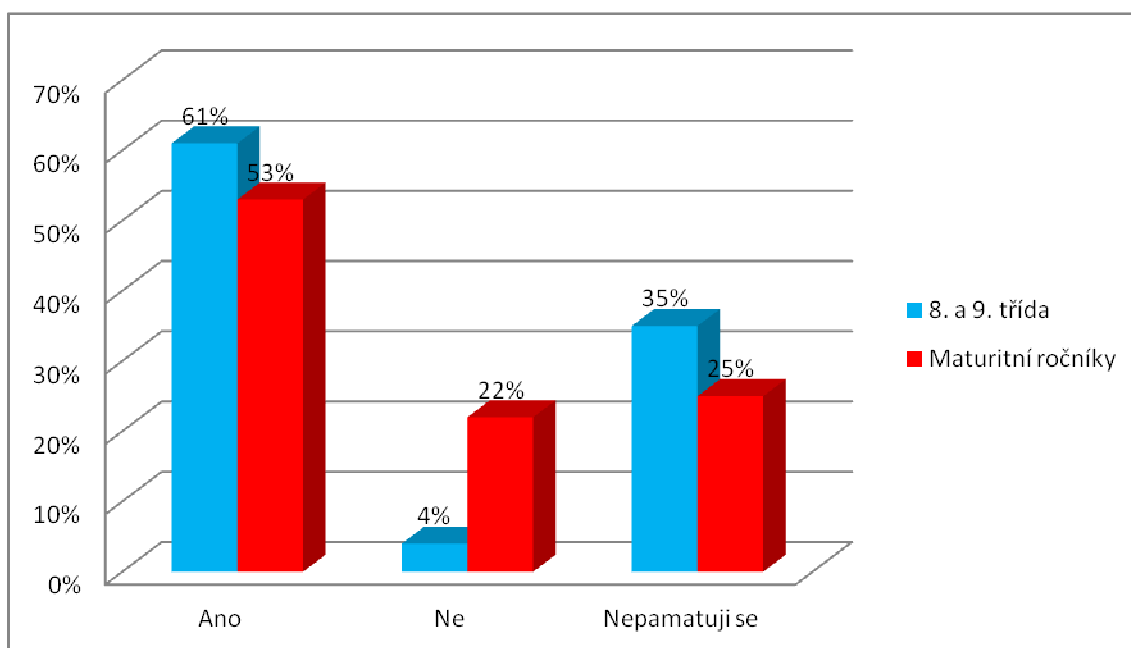
2. Vztahy a postoje studentů k národnostním menšinám

Setkali jste se ve škole s předmětem, ve kterém byste byli seznámeni s kulturou, zvyky a tradicemi národnostních menšin?

Cílem páté otázky bylo zjištění, zda se studenti ve škole setkali s předmětem, ve kterém byli seznámeni s kulturou, zvyky a tradicemi národnostních menšin. Nejvíce studentů osmého a devátého ročníku a studentů maturitních ročníků odpovědělo, že se ve škole setkali s předmětem, ve kterém byli seznámeni s kulturou, zvyky a tradicemi národnostních menšin, ale jedná se pouze o 61 % u studentů osmého a devátého ročníku a 53 % studentů maturitních ročníků, což si myslím, že je celkem malé procento. Druhá nejčtenější odpověď byla, že se studenti již nepamatují, zda se s takovým předmětem ve škole setkali. Zmíněnou odpověď vybralo 35 % studentů osmého a devátého ročníku a 25 % studentů maturitních ročníků. Ve výzkumném vzorku se rovněž našli i takový studenti, kteří uvedli, že se ve škole s takovým předmětem neseťkali.

Tab. 5. Zmapování zda se studenti ve škole setkali s předmětem, ve kterém byli seznámeni s kulturou, zvyky a tradicemi národnostních menšin

Setkali jste se ve škole s předmětem, ve kterém jste byli seznámeni s kulturou, zvyky a tradicemi národnostních menšin?	8. a 9. Třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	32	61	24	53
Ne	2	4	10	22
Nepamatuji se	18	35	11	25

Graf 5. Zmapování zda se studenti ve škole setkali s předmětem, ve kterém byli seznámeni s kulturou, zvyky a tradicemi národnostních menšin

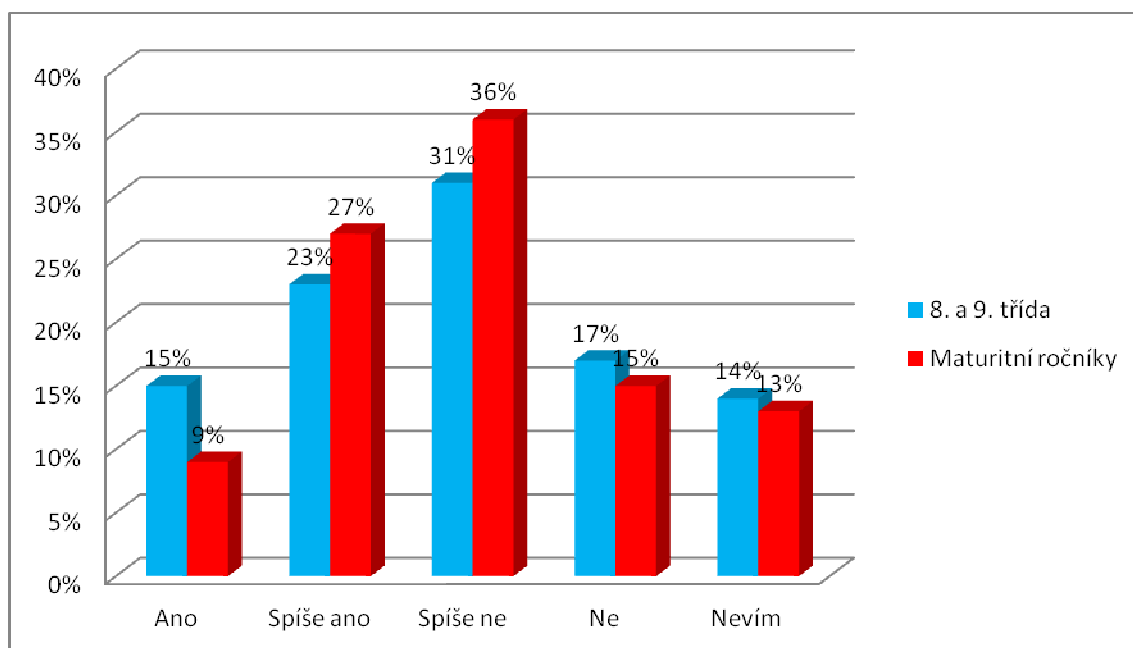
Spatřujete kulturu národnostních menšin za horší než Vaši?

Z výsledků můžeme vidět, že přibližně jedna třetina studentů osmého a devátého ročníku a studentů maturitních ročníků spíše nespátřuje kulturu národnostních menšin za horší než svou vlastní. Pokud se podíváme na druhou nejčastější odpověď, tak ale zjistíme, že celých 27 % studentů maturitních ročníků a 23 % studentů osmého a devátého ročníku vybrali možnost, že spíše spatřují kulturu národnostních menšin za horší než svou vlastní, což je jistě nemalé procento. Třetí nejčastější odpovědí byla odpověď, že studenti nespátřují kulturu národnostních menšin za horší než svou vlastní. Tuto možnost vybralo 17 % studentů osmého a devátého ročníku a 15 % studentů maturitních ročníků. Naopak 15 %

studentů osmého a devátého ročníku a 9 % studentů maturitních ročníků spatřuje kulturu národnostních menšin za horší než svou vlastní. Zbylí studenti vybrali možnost, že neví, zda spatřují kulturu národnostních menšin za horší než svou vlastní.

Tab. 6. Zmapování, zda studenti spatřují kulturu národnostních menšin za horší než svou vlastní.

Spatřujete kulturu národnostních menšin za horší než Vaši?	8. a 9. Třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	8	15	4	9
Spíše ano	12	23	12	27
Spíše ne	16	31	16	36
Ne	9	17	7	15
Nevím	7	14	6	13

Graf 6. Zmapování, zda studenti spatřují kulturu národnostních menšin za horší než svou vlastní

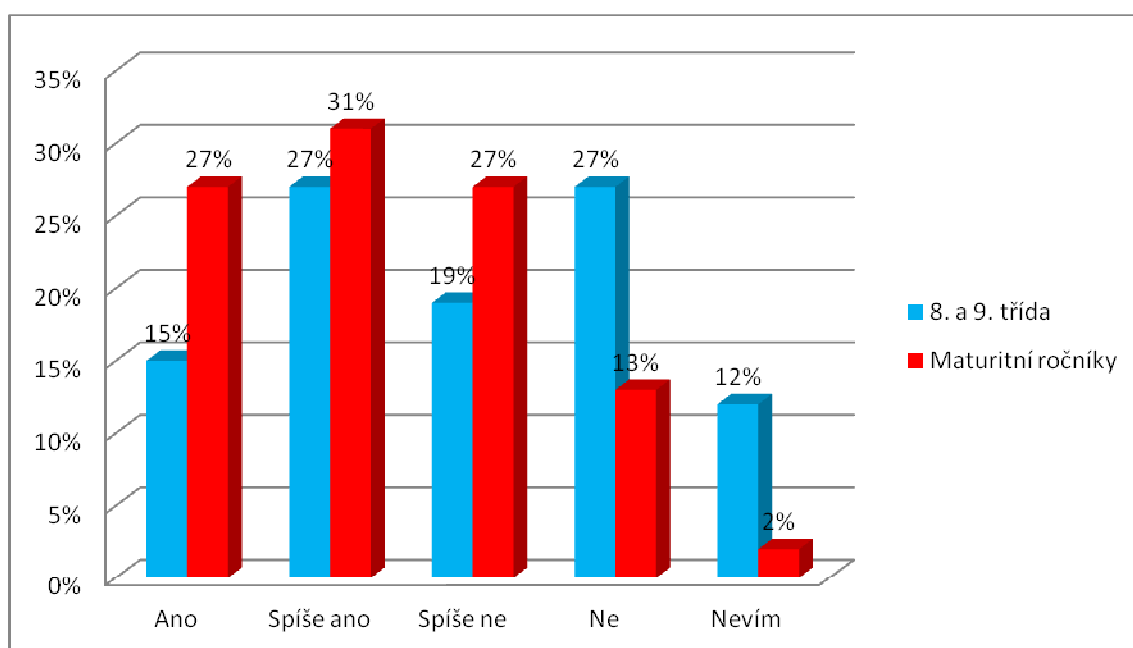
Myslíte si, že by se jedinci národnostních menšin měli přizpůsobit Vaší kultuře, tradicím a zvykům?

Z výsledků vidíme, že nejvíce studentů osmého a devátého ročníku vybralo možnost odpovědi, že by se jedinci patřící k národnostním menšinám spíše měli přizpůsobit kultuře dané země (31 %). U maturitních ročníků vybralo tuto variantu 27 % studentů. Největší

rozdíly mezi názory studentů osmého a devátého ročníku a studenty maturitních ročníků můžeme spatřovat v odpovědích, že by se jedinci patřící k národnostním menšinám měli přizpůsobit dané kultuře, tradicím a zvykům a v odpovědi, že by se jedinci patřící k národnostním menšinám neměli přizpůsobit dané kultuře, tradicím a zvykům. Celých 27 % studentů maturitních ročníků si myslí, že by se tyto jedinci měli přizpůsobit jejich kultuře, tradicím a zvykům, což je téměř jeden krát tolik v porovnání se studenty osmého a devátého ročníku. Naopak celých 27 % studentů osmého a devátého ročníku si myslí, že by se jedinci patřící k národnostním menšinám neměli přizpůsobovat dané kultuře, tradicím a zvykům, což je více než jedenkrát tolik oproti studentům maturitních ročníků (13 %).

Tab. 7. Názory studentů na přizpůsobování se jedinců národnostních menšinám

Myslíte si, že by se jedinci patřící k národnostním menšinám měli přizpůsobit Vaší kultuře, tradicím a zvykům?	8. a 9. Třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	8	15	12	27
Spíše ano	14	27	14	31
Spíše ne	10	19	12	27
Ne	14	27	6	13
Nevím	6	12	1	2

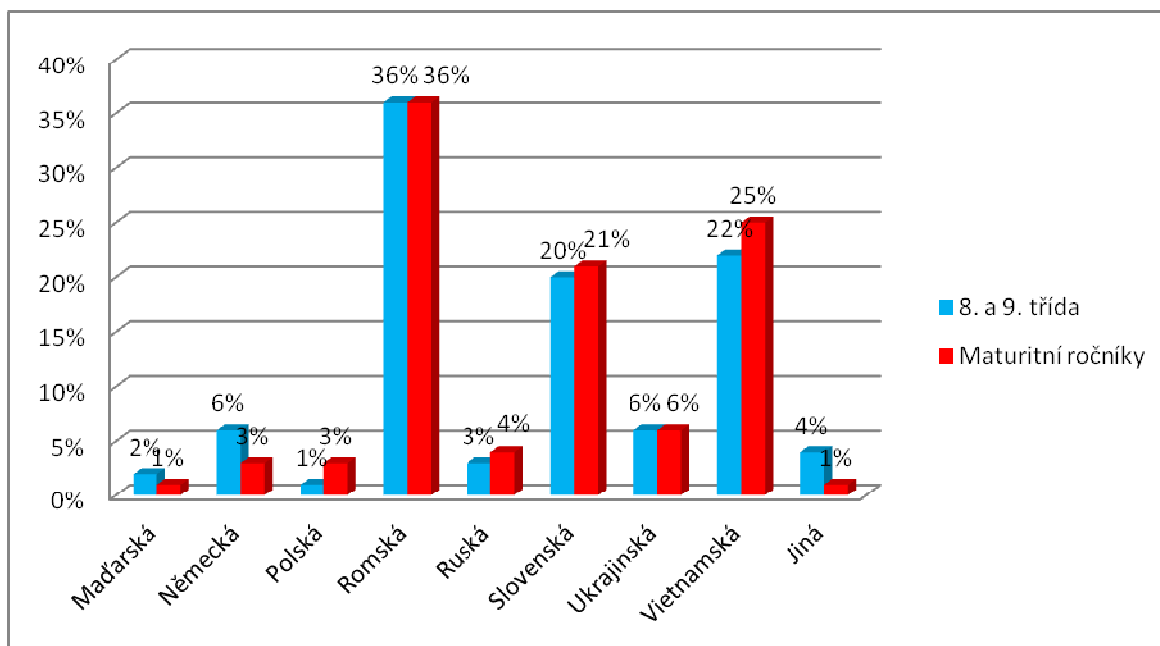
Graf 7. Názory studentů na přizpůsobování se jedinců národnostních menšinám

O kterých národnostních menšinách, na území ČR, máte nejvíce informací? (možno i více odpovědí)

Otázka osmá se zabývá zmapováním situace týkající se informovanosti studentů o národnostních menšinách na území ČR. V grafu můžeme vidět, že studenti osmých a devátých ročníků a studentů maturitních ročníků mají nejvíce informací o Romské národnostní menšině a to téměř 40 % studentů. Další národnostní menšina, o které mají studenti osmého a devátého ročníku a studenti maturitních ročníků nejvíce informací je Vietnamská. U studentů osmého a devátého ročníku se jedná o 22 % a u studentů maturitních ročníků o 25 %. Na třetím místě uvedli studenti osmého a devátého ročníku a studenti maturitních ročníků Slovenskou národnostní menšinu. Informovaností o dalších národnostních menšinách je již velmi podobná a můžeme ji vidět v následující tabulce a grafu.

Tab. 8. Informovanost studentů o národnostních menšinách žijících na území ČR

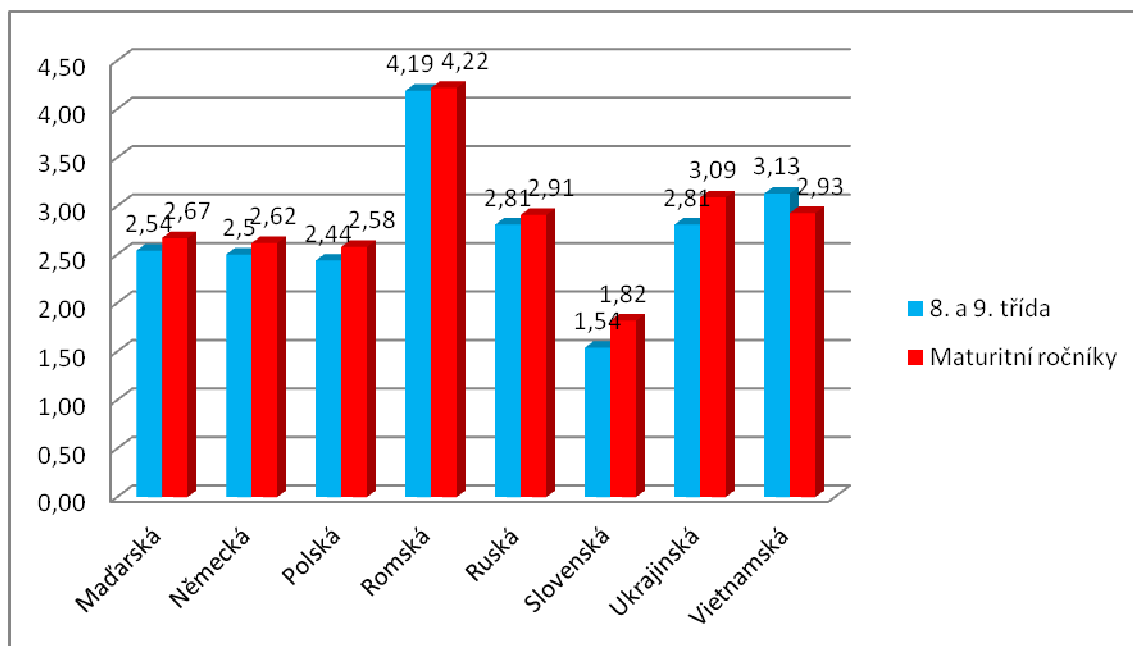
O kterých národnostních menšinách, na území ČR, máte nejvíce informací?	8. a 9. třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Maďarská	2	2	1	1
Německá	7	6	3	3
Polská	1	1	3	3
Romská	39	36	39	36
Ruská	3	3	4	4
Slovenská	21	20	23	21
Ukrajinská	7	6	6	6
Vietnamská	24	22	27	25
Jiná	4	4	1	1

Graf 8. Informovanost studentů o národnostních menšinách žijících na území ČR

U následující otázky uveďte na škále 1 - 5, jaký je Váš vztah k níže uvedeným národnostním menšinám. 1 – velmi kladný, 5 – velmi záporný.

Otázka devátá nám ukazuje situaci týkající se postojů dnešních mladých lidí k národnostním menšinám. Pokud se podíváme na následující graf tak zjistíme skutečnost, že studenti osmého a devátého ročníku a stejně tak i studenti maturitních ročníků mají velmi záporný vztah k Romské národnostní menšině. Studenti osmého a devátého ročníku uvedli na škále 1 – 5 průměrnou hodnotu 4,19 a studenti maturitních ročníků uvedli na stejné škále velmi podobnou hodnotu, tedy 4,22. Toto zjištění je jistě velmi alarmující a nemělo by být opomíjeno. Nejkladnější vztah mají studenti ke Slovenské národnostní menšině. Na stejné škále uvedli studenti osmého a devátého ročníku průměrnou hodnotu 1,54 a studenti maturitních ročníků hodnotu 1,82. Zbylé hodnoty jsou si velmi podobné, krom vztahu k Ukrajinské, Vietnamské a Ruské národnostní menšině, kde se hodnota pohybuje kolem hodnoty 3, což je na škále 1 – 5 průměrná hodnota.

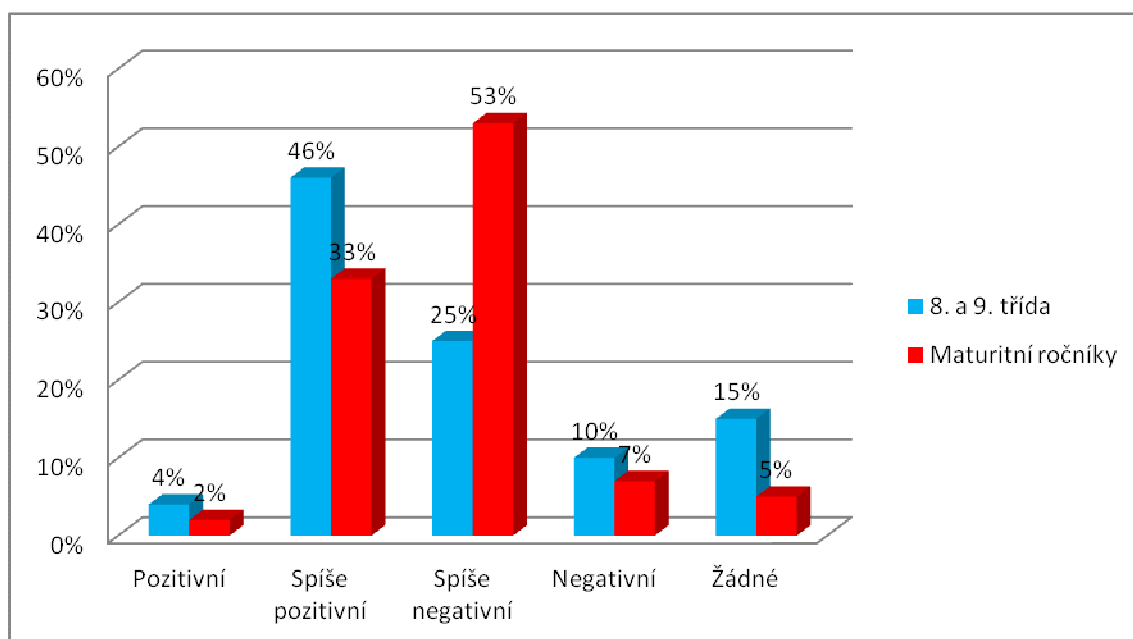
Graf 9. Vztah studentů k národnostním menšinám na škále 1 - 5 (1 – velmi kladný, 5 velmi záporný).

Jaké máte zkušenosti s lidmi národnostních menšin?

U následující otázky měli studenti uvést, jaký mají vztah k národnostním menšinám. Z výsledků zobrazených v grafu můžeme vidět, že celých 53 % studentů maturitních ročníků má spíše negativní zkušenosti s lidmi národnostních menšin. Tuto variantu uvedlo ze studentů osmého a devátého ročníku pouze 28 % studentů, což je v porovnání se studenty maturitních ročníků přibližně jedenkrát méně. Studenti osmého a devátého ročníku mají naopak spíše pozitivní (46 %) zkušenosti s lidmi národnostních menšin. Z maturitních ročníků má spíše pozitivní zkušenosti s osobami národnostních menšin 33 % studentů. Vyloženě pozitivní zkušenosti mají pouze 4 % studentů osmého a devátého ročníku a 2 % studentů maturitních ročníků. Čistě negativní zkušenosti s národnostními menšinami mají nejvíce studenti osmého a devátého ročníku (15 %), což je v porovnání s maturitními ročníky o 1 % více.

Tab. 9. Zkušenosti studentů s lidmi patřící k národnostním menšinám

Jaké máte zkušenosti s lidmi národnostních menšin?	8. a 9. Třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Pozitivní	2	4	1	2
Spíše pozitivní	24	46	15	33
Spíše negativní	13	25	24	53
Negativní	5	10	3	7
Žádné	8	15	2	5

Graf 10. Zkušenosti studentů s lidmi patřící k národnostním menšinám

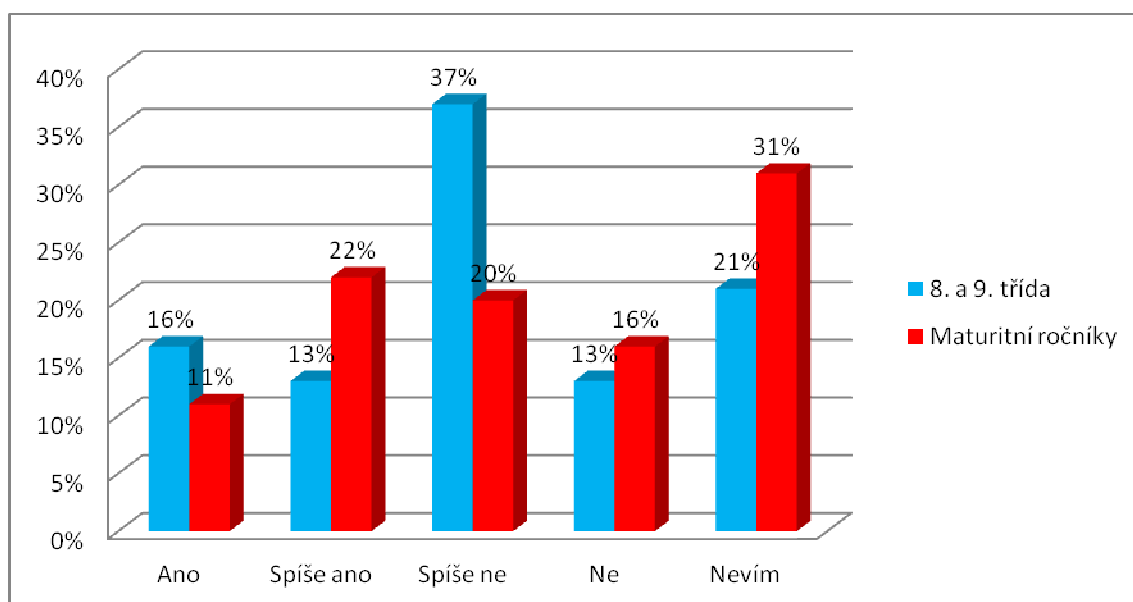
Vzali byste si za manžela/manželku osobu národnostní menšiny?

Otázka jedenáctá měla za cíl zmapovat, zda by si studenti vzali za manžela/manželku osobu patřící k národnostní menšině. Nejčastější odpovědí u studentů osmého a devátého ročníku byla odpověď, že by si spíše nevzali za manžela/manželku osobu patřící k národnostní menšině (37 %). Zmíněnou odpověď vybralo ze studentů maturitních ročníků 20 %. Studenti maturitních ročníků volili nejčastěji odpověď, že neví (31 %). Této odpovědi využilo 21 % studentů osmého a devátého ročníku. Jen 16 % studentů osmého a devátého ročníku uvedlo, že by si vzali příslušníka národnostní menšiny. U studentů maturitních ročníků se jedná o 11 % studentů. Manžela/manželku národnostní menšiny by si nevzalo

13 % studentů osmého a devátého ročníku a 16 % studentů maturitních ročníků. Zbylá data můžeme vidět v následující tabulce a grafu.

Tab. 10. Zmapování, zda by si studenti vzali za manžela/manželku osobu patřící k národnostní menšině

Vzali byste si za manžela/manželku osobu národnostní menšiny?	8. a 9. Třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	8	16	5	11
Spíše ano	7	13	10	22
Spíše ne	19	37	9	20
Ne	7	13	7	16
Nevím	11	21	14	31

Graf 11. Zmapování, zda by si studenti vzali za manžela/manželku osobu patřící k národnostní menšině

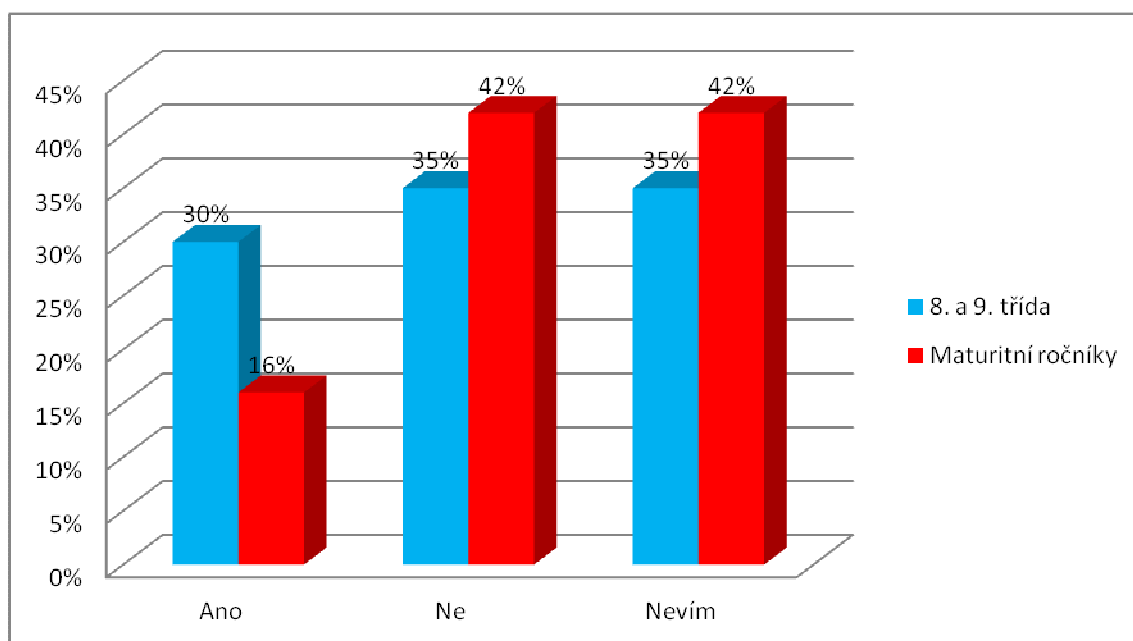
Adoptoval/a byste si dítě některé z národnostních menšin?

Z výsledků v grafu můžeme vidět, že celých 42 % studentů maturitních ročníků by si neadoptovalo dítě některé z národnostních menšin, ovšem stejný počet studentů vybralo rovněž odpověď, že neví, zda by si takové dítě adoptovalo. Ze studentů osmého a devátého ročníku by si neadoptovalo dítě některé z národnostních menšin 35 % studentů, což je v porovnání se studenty maturitních ročníků o 7 % méně. Další 35 % studentů osmého a devátého ročníku vybralo možnost odpovědi, že neví, zda by si takové dítě adoptovalo.

Naopak velmi pozitivní je zjištění, že celých 30 % studentů osmého a devátého ročníku by si dítě některé z národnostních menšin adoptovalo. U studentů maturitních ročníků je však situace o poznání horší. Pouze 16 % studentů by si adoptovalo dítě nějaké z národnostních menšin

Tab. 11. Analýza situace, zda by si studenti adoptovali dítě některé z národnostních menšin

Adoptovat/a byste si dítě některé z národnostních menšin?	8. a 9. třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	16	30	7	16
Ne	18	35	19	42
Nevím	18	35	19	42

Graf 12. Analýza situace, zda by si studenti adoptovali dítě některé z národnostních menšin

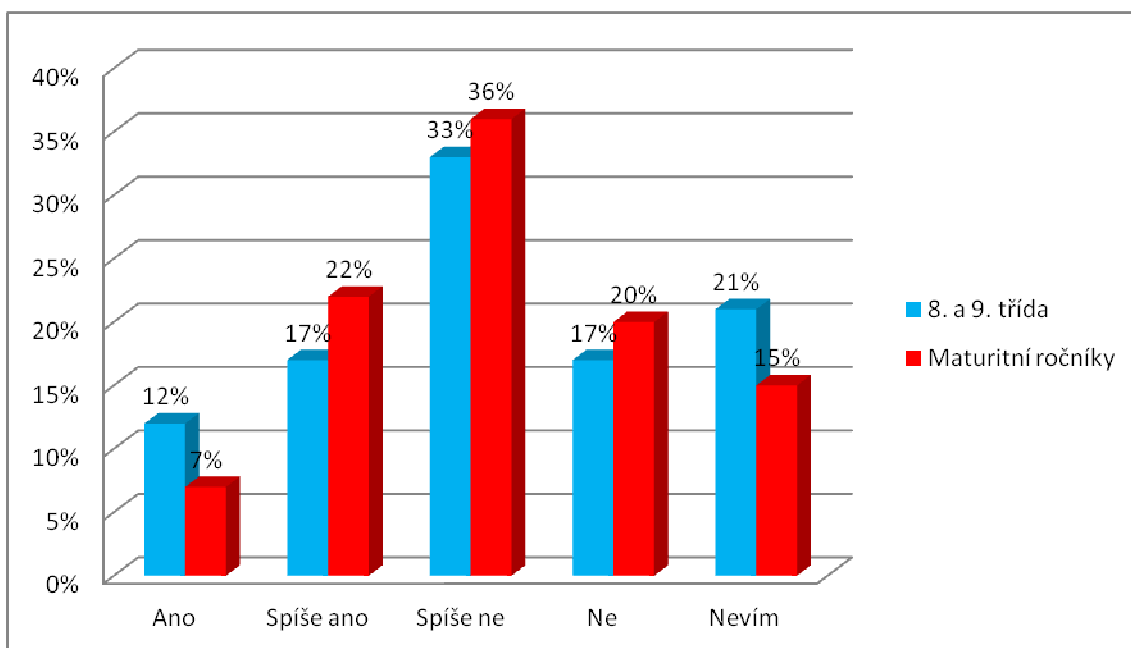
Vadilo by Vám, kdyby Vaším sousedem byl příslušník nějaké národnostní menšiny?

Z výsledků výzkumu můžeme vidět, že více než jedna třetina studentů osmého a devátého ročníku a studentům maturitních ročníků uvedla, že by jim spíše nevadilo, kdyby jejich sousedem byl příslušník nějaké národnostní menšiny. Mezi studenty se našlo 12 % studentů osmého a devátého ročníku a 7 % studentům maturitních ročníků, kterým by vadilo,

kdyby jejich sousedem byl příslušník národnostní menšiny. Možnost odpovědi spíše by mi vadilo, kdyby mým sousedem byl příslušník národnostní menšiny vybralo 17 % studentů osmého a devátého ročníku a 22 % studentů maturitních ročníků. Jen 17 % studentům osmého a devátého ročníku a 20 % studentům maturitních ročníků by nevadilo, kdyby jejich sousedem byl jedinec patřící k národnostní menšině. Zbylí studenti odpověděli, že neví, zda by jim to vadilo.

Tab. 12. Zmapování, zda by studentům vadilo, kdyby jejich sousedem byl příslušník národnostní menšiny

Vadilo by Vám, kdyby Vaším sousedem byl příslušník nějaké národnostní menšiny?	8. a 9. Třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	6	12	3	7
Spíše ano	9	17	10	22
Spíše ne	17	33	16	36
Ne	9	17	9	20
Nevím	11	21	7	15

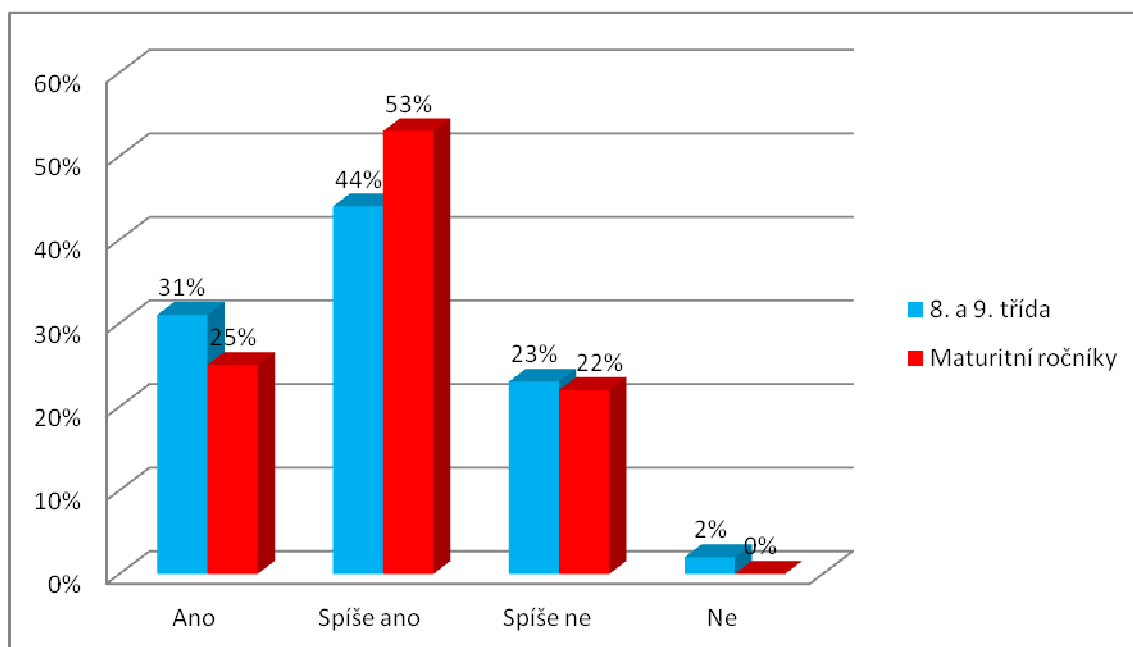
Graf 13. Zmapování, zda by studentům vadilo, kdyby jejich sousedem byl příslušník národnostní menšiny

Myslíte si, že jste tolerantní k národnostním menšinám?

Otázka v pořadí čtrnáctá zjišťuje, zda jsou dnešní mladí lidé tolerantní k národnostním menšinám. Z výsledků vyplývá, že 31 % studentů osmého a devátého ročníku a 25 % studentů maturitních ročníků uvedlo, že jsou tolerantní k národnostním menšinám. Počet studentů, kteří jsou spíše tolerantní k národnostním menšinám, činí 53 % u studentů maturitních ročníků a 44 % u studentů osmého a devátého ročníku. Počet studentů, kteří spíše nejsou tolerantní k národnostním menšinám, činí 23 % u studentů osmého a devátého ročníku a 22 % u studentů maturitních ročníků. Pouze 2 % studentů uvedlo, že nejsou tolerantní k národnostním menšinám.

Tab. 13. Tolerantnost studentů k národnostním menšinám

Myslíte si, že jste tolerantní k národnostním menšinám?	8. a 9. Třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	16	31	11	25
Spíše ano	23	44	24	53
Spíše ne	12	23	10	22
Ne	1	2	0	0

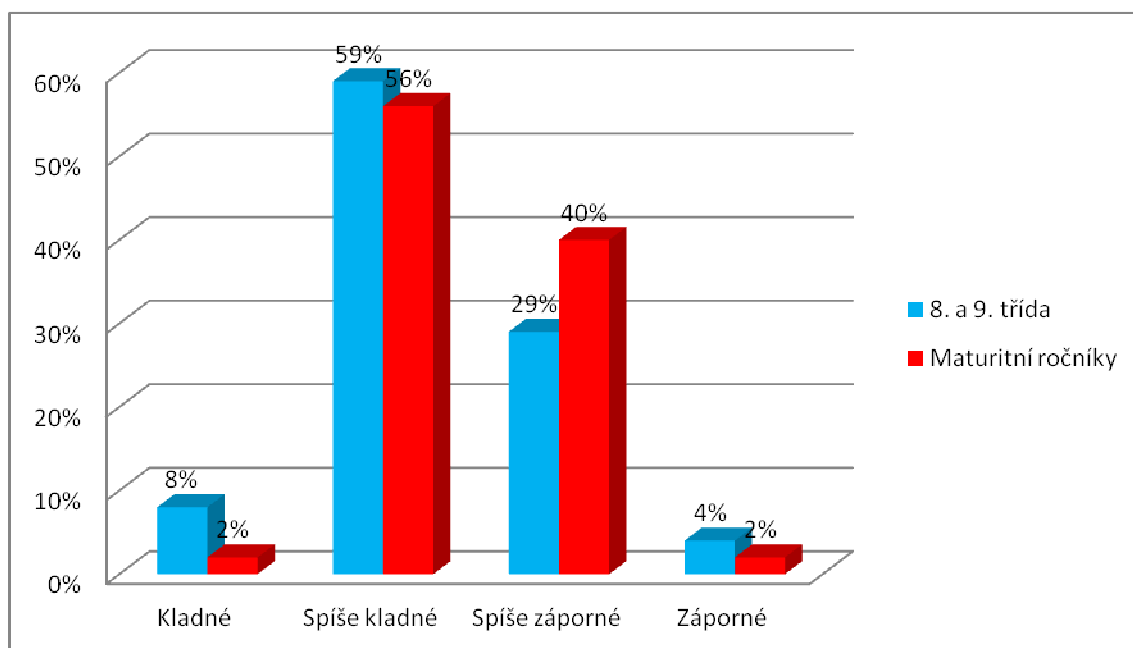
Graf 14. Tolerantnost studentů k národnostním menšinám

Jaké jsou Vaše postoje k národnostním menšinám?

Následující otázka měla za cíl zmapovat, jaké jsou postoje mladých lidí k národnostním menšinám. Z grafu můžeme vidět, že téměř 60 % studentů osmého a devátého ročníku a studentů maturitních ročníků uvedlo, že mají spíše kladné postoje k národnostním menšinám. Druhou nejčastější odpovědí u studentů osmého a devátého ročníku a studentů maturitních ročníků byla odpověď, že studenti mají spíše záporné postoje k národnostním menšinám. Čistě kladné postoje k národnostním menšinám má 8 % studentů osmého a devátého ročníku a 2 % studentů maturitních ročníků. Naopak čistě záporné postoje k národnostním menšinám má pouze 4 % studentů osmého a devátého ročníku a 2 % ročníků maturitních.

Tab. 14. Postoje studentů k národnostním menšinám

Jaké jsou Vaše postoje k národnostním menšinám?	8. a 9. třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Kladné	4	8	1	2
Spíše kladné	31	59	25	56
Spíše záporné	15	29	18	40
Záporné	2	4	1	2

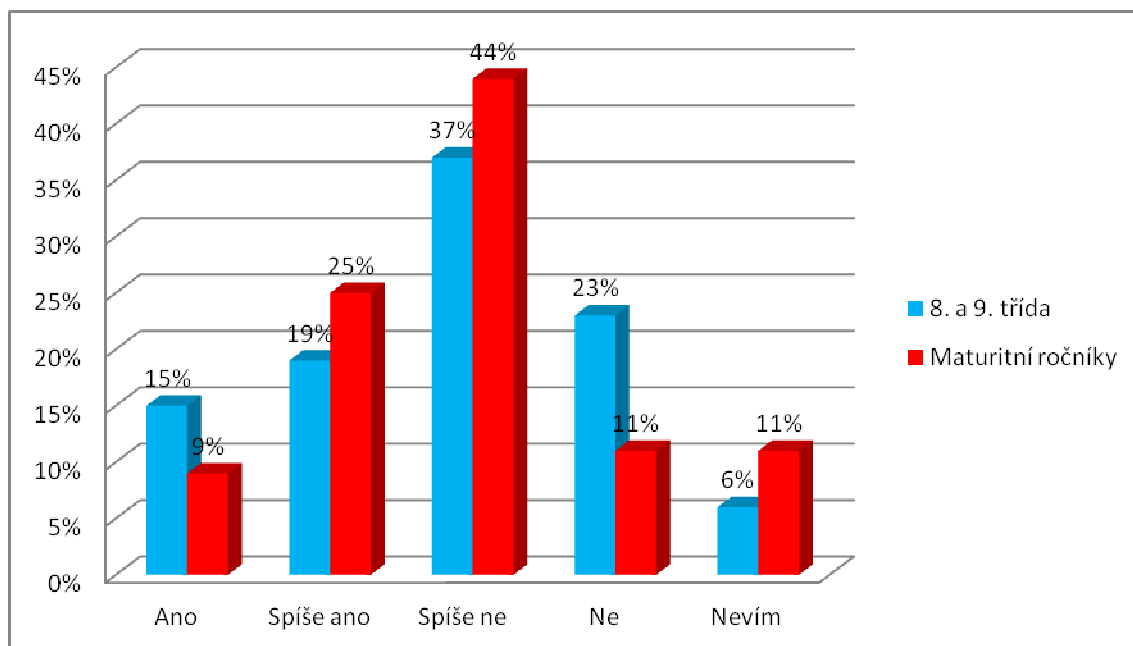
Graf 15. Postoje studentů k národnostním menšinám

Myslíte si, že národnostní menšiny žijící na území ČR můžou českou společnost něčím obohatit?

Z výsledků je patrné, že nejvíce studentů si myslí, že národnostní menšiny žijící na území ČR spíše nemůžou českou společnost něčím obohatit. Tento názor zastává 44 % studentů maturitních ročníků a 37 % studentů osmého a devátého ročníku. Druhou nejčastější odpovědí byla odpověď, že národnostní menšiny spíše můžou českou společnost obohatit. Tento názor zastává 25 % studentů maturitních ročníků a 19 % studentů osmého a devátého ročníku. Třetí nejčastější odpovědí byla varianta, že národnostní menšiny žijící na území ČR nemůžou českou společnost ničím obohatit. Tuto variantu vybralo více studentů osmého a devátého ročníku (23 %) v porovnání se studenty maturitních ročníků (11 %). Jen 15 % studentů osmého a devátého ročníku a 9 % studentů maturitních ročníků vybralo variantu, že národnostní menšiny určitě můžou něčím i obohatit českou společnost. Zbylí studenti odpověděli, že neví, zda národnostní menšiny žijící na území ČR můžou českou společnost něčím obohatit.

Tab. 15. Analýza postojů studentů, zda národnostní menšiny žijící na území ČR můžou českou společnost něčím obohatit

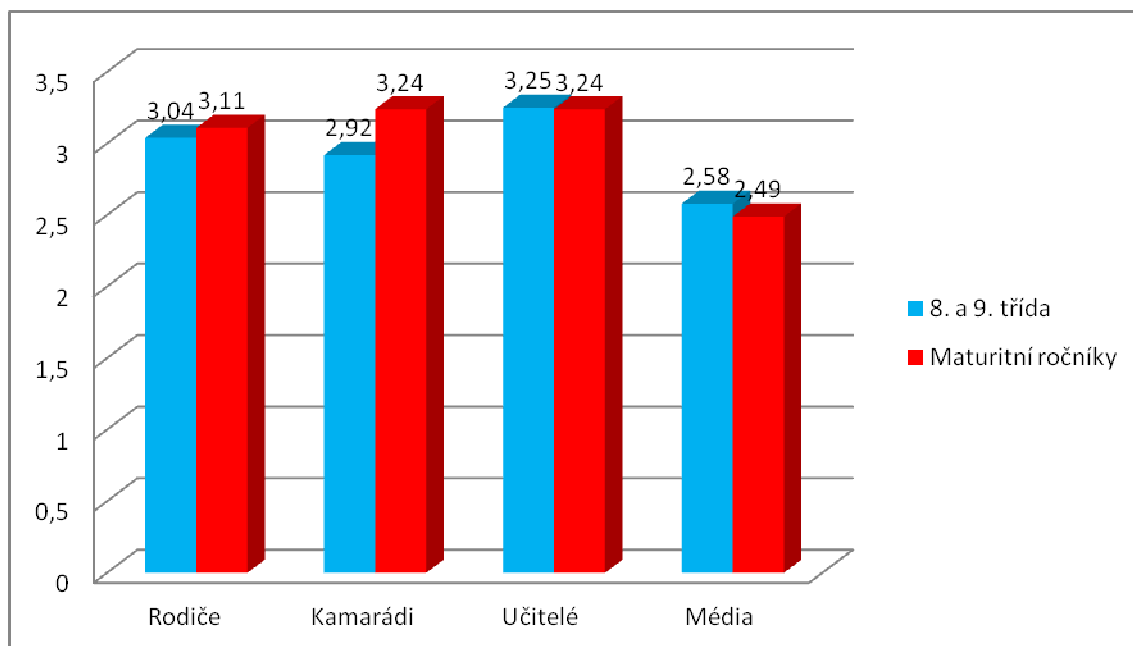
Myslíte si, že národnostní menšiny žijící na území ČR můžou českou společnost něčím obohatit?	8. a 9. třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	8	15	4	9
Spíše ano	10	19	11	25
Spíše ne	19	37	20	44
Ne	12	23	5	11
Nevím	3	6	5	11

Graf 16. Analýza postojů studentů, zda národnostní menšiny žijící na území ČR můžou českou společnost něčím obohatit

U následující otázky uveďte na škále 1 – 5, jak Vás ovlivňují rodiče, kamarádi, učitelé a média v postojích k národnostním menšinám. 1 – velmi, 5 – vůbec.

U následující otázky měli studenti uvést na škále 1 – 5 (1 – velmi ovlivňují, 5 vůbec neovlivňují) jak je ovlivňují v postojích k národnostním menšinám rodiče, kamarádi, učitelé a média. Z výsledků je patrné, že nejvíce ovlivňují studenty osmého a devátého ročníku a studenty maturitních ročníků v postojích k národnostním menšinám právě média. Naopak nejméně ovlivňují studenty osmého a devátého ročníku a studenty maturitních ročníků učitelé. Jak ale můžeme vidět, výsledky u všech faktorů jsou velmi podobné.

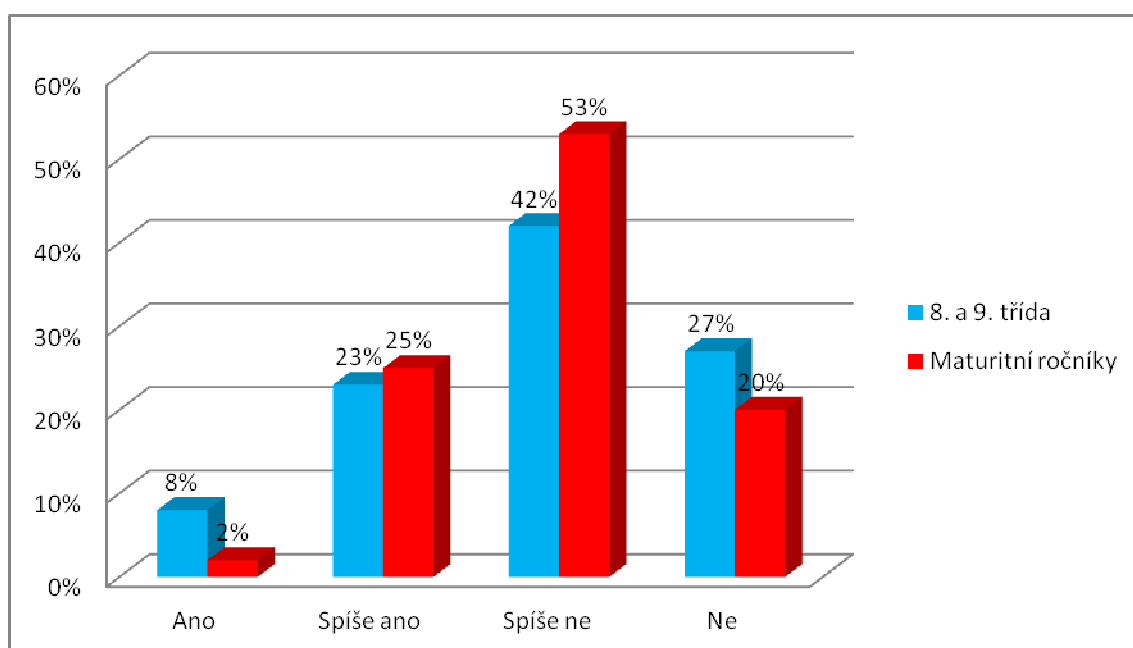
Graf 17. Ovlivňování postojů studentů k národnostním menšinám na škále 1 - 5 (1 – velmi, 5 – vůbec).

Pokud se setkáte s osobou, patřící k nějaké z národnostních menšin, máte již předem vyhraněný názor vůči této osobě, aniž byste ji konkrétně znali?

Otázka v pořadí osmnáctá zjišťovala, zda mají studenti předsudky k národnostním menšinám. Z výsledků je patrné, že studenti, pokud se setkají s osobou patřící k národnostní menšině, tak předem spíše nemají vyhraněný názor vůči této osobě (53% studentů maturitních ročníků a 42 % studentů osmého a devátého ročníku). Variantu, že studenti mají předem spíše vyhraněný názor vybralo 25 % studentů maturitních ročníků a 23 % studentů osmého a devátého ročníku. Naopak předem žádný vyhraněný názor nemá 27 % studentů osmého a devátého ročníku a 20 % studentů maturitních ročníků. Pouze 8 % studentů osmého a devátého ročníku a 2 % studentů maturitních ročníků uvedlo, že mají předem vyhraněný názor vůči osobě patřící k národnostní menšině.

Tab. 16. Předsudky studentů k národnostním menšinám

Pokud se setkáte s osobou, patřící k nějaké z národnostních menšin, máte již předem vyhraněný názor vůči této osobě, aniž byste ji konkrétně znali?	8. a 9. třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	4	8	1	2
Spíše ano	12	23	11	25
Spíše ne	22	42	24	53
Ne	14	27	9	20

Graf 18. Předsudky studentů k národnostním menšinám

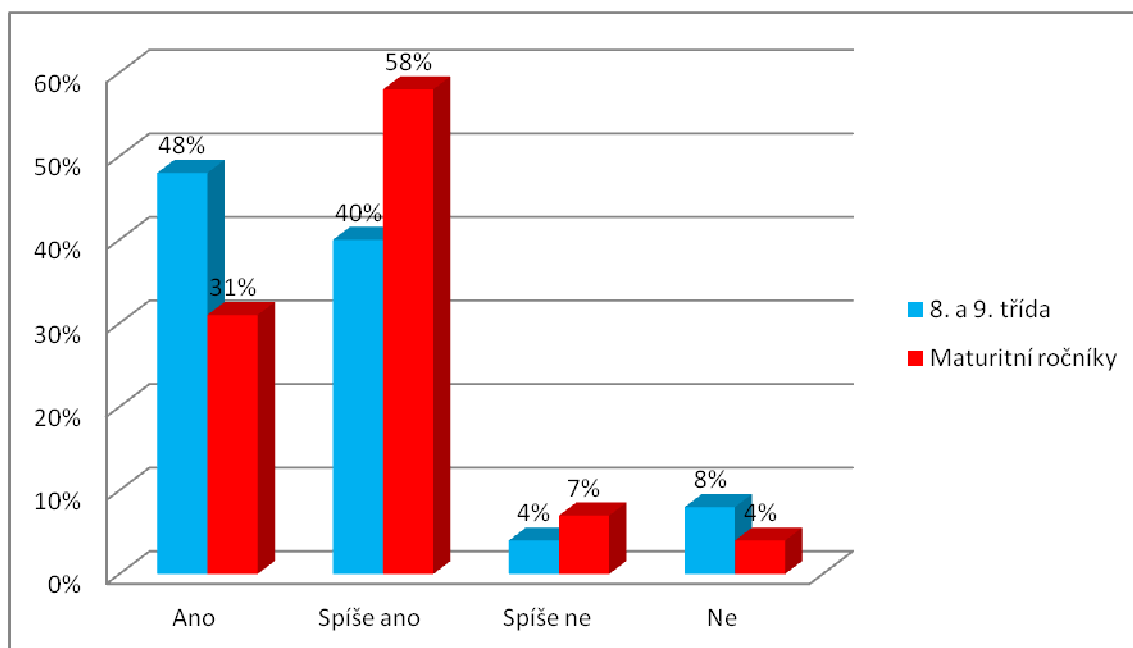
Myslíte si, že je potřeba v ČR zlepšit vztahy mezi občany ČR a národnostními menšinami?

Poslední, v pořadí devatenáctá otázka, měla za cíl zjistit, zda si studenti myslí, že je potřeba v ČR zlepšit vztahy mezi občany ČR a národnostními menšinami. Z výsledků můžeme vidět, že nejvíce studentů maturitních ročníků si myslí, že by se spíše měli vztahy mezi občany ČR a národnostními menšinami zlepšit. Naopak nejčastější odpovědí u studentů osmého a devátého ročníku byla odpověď, že je v ČR určitě potřeba zlepšit vztahy k národnostním menšinám. Pouze 7 % studentů maturitních ročníků a 4 % studentů osmého a devátého ročníku si myslí, že spíše není potřeba tyto vztahy zlepšit. Variantu, že není

vůbec třeba zlepšit vztahy mezi občany ČR a národnostními menšinami vybralo 8 % studentů osmého a devátého ročníku a 4 % studentů maturitních ročníků.

Tab. 17. Názory studentů, zda je potřeba v ČR zlepšit situaci mezi občany ČR a národnostními menšinami

Myslíte si, že je potřeba v ČR zlepšit vztahy mezi občany ČR a národnostními menšinami?	8. a 9. třída		Maturitní ročníky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	25	48	14	31
Spíše ano	21	40	26	58
Spíše ne	2	4	3	7
Ne	4	8	2	4

Graf 19. Názory studentů, zda je potřeba v ČR zlepšit situaci mezi občany ČR a národnostními menšinami

7.1.1 Vyhodnocení výzkumných otázek

1. Jaký je vztah studentů k romské národnostní menšině vzhledem k jejich věku?

U následující otázky bylo vycházeno z otázek č. 2 a 9 z dotazníku. Do varianty pozitivní vztah byly zahrnuty hodnoty 1 a 2 ze škály 1 – 5, kdy hodnota 1 = velmi kladný vztahy a hodnota 5 = velmi záporný vztah. Neutrální vztah, tedy hodnota 3 na škále 1 – 5 byla vynechána. Varianta negativní vztah zahrnuje naopak hodnoty 4 a 5 ze škály 1 – 5, kdy hodnota 1 = velmi kladný vztah a hodnota 5 = velmi záporný vztah.

Ho Předpokládáme, že vztah studentů k romské národnostní menšině vzhledem k věku je stejný.

Ha Předpokládáme, že vztah studentů k romské národnostní menšině vzhledem k věku je rozdílný.

Tab. 18. Vztah respondentů k romské národnostní menšině vzhledem k jejich věku

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (Vztah respondentů k romské národnostní menšině)			
Četnost označených buněk > 10			
Pearsonův chí-kv. : 2,17210, sv=2, p=,337547			
Věk respondentů	1 = Pozitivní vztah	2 = Negativní vztah	Řádk. součty
1 = 13 - 15 let	1,390244	36,60976	38,00000
2 = 16 - 18 let	0,695122	18,30488	19,00000
3 = 19 a více let	0,914634	24,08537	25,00000
Vš.skup.	3,000000	79,00000	82,00000

Jelikož se v tabulce očekávaných četností objevila hodnota menší než jedna a není možné další spojení podobných odpovědí pro získání vyšších četností, proto nejsou podmínky použití testu splněny a test v tomto případě nelze použít. V tabulce očekávaných četností se vyskytla hodnota menší než jedna zřejmě z důvodu, že respondenti zaujímají k romské národnostní menšině velmi negativní vztah, jelikož na škále 1 – 5, kdy 1 = velmi kladný vztah a 5 = velmi záporný vztah, vybírali převážně variantu pohybující se kolem hodnoty čtyři a kladnější hodnoty byly vybírány jen velmi zřídka.

2. Jaký je vztah studentů k vietnamské národnostní menšině vzhledem k jejich věku?

U následující otázky bylo vycházeno z otázek č. 2 a 9 z dotazníku. Do varianty pozitivní vztah byly zahrnuty hodnoty 1 a 2 ze škály 1 – 5, kdy hodnota 1 = velmi kladný vztahy a hodnota 5 = velmi záporný vztah. Neutrální vztah, tedy hodnota 3 na škále 1 – 5 byla vy-

nechána. Varianta negativní vztah zahrnuje naopak hodnoty 4 a 5 ze škály 1 – 5, kdy hodnota 1 = velmi kladný vztah a hodnota 5 = velmi záporný vztah.

Ho Předpokládáme, že vztah studentů k vietnamské národnostní menšině vzhledem k věku je stejný.

Ha Předpokládáme, že vztah studentů k vietnamské národnostní menšině vzhledem k věku je rozdílný.

Tab. 19. Vztah respondentů k vietnamské národnostní menšině vzhledem k jejich věku

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (Vztah respondentů k vietnamské národnostní menšině)			
Četnost označených buněk > 10			
Pearsonův chí-kv. : 6,83544, sv=2, p=,032787			
Věk respondentů	1 - Pozitivní vztah	2 - Negativní vztah	Řádk. součty
1 = 13 - 15 let	15,24590	14,75410	30,00000
2 = 16 - 18 let	7,62295	7,37705	15,00000
3 = 19 a více let	8,13115	7,86885	16,00000
Vš.skup.	31,00000	30,00000	61,00000

Z tabulky můžeme vidět, že mezi vztahy studentů k vietnamské národnostní menšině vzhledem k jejich věku existují statisticky významné rozdíly ($p = 0,032787$). Přijímáme tedy alternativní hypotézu, že vztah studentů k vietnamské národnostní menšině vzhledem k věku je rozdílný.

3. Jaký je vztah studentů k ukrajinské národnostní menšině vzhledem k jejich věku?

U následující otázky bylo vycházeno z otázek č. 2 a 9 z dotazníku. Do varianty pozitivní vztah byly zahrnuty hodnoty 1 a 2 ze škály 1 – 5, kdy hodnota 1 = velmi kladný vztahy a hodnota 5 = velmi záporný vztah. Neutrální vztah, tedy hodnota 3 na škále 1 – 5 byla vynechána. Varianta negativní vztah zahrnuje naopak hodnoty 4 a 5 ze škály 1 – 5, kdy hodnota 1 = velmi kladný vztah a hodnota 5 = velmi záporný vztah.

Ho Předpokládáme, že vztah studentů k ukrajinské národnostní menšině vzhledem k věku je stejný.

Ha Předpokládáme, že vztah studentů k ukrajinské národnostní menšině vzhledem k věku je rozdílný.

Tab. 20. Vztah respondentů k ukrajinské národnostní menšině vzhledem k jejich věku

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (Vztah respondentů k ukrajinské národnostní menšině) Četnost označených buněk > 10 Pearsonův chí-kv. : 1,65000, sv=2, p=,438235			
Věk respondentů	1 - Pozitivní vztah	2 - Negativní vztah	Řádk. součty
1 = 13 - 15 let	13,09091	10,90909	24,00000
2 = 16 - 18 let	6,54545	5,45455	12,00000
3 = 19 a více let	4,36364	3,63636	8,00000
Vš.skup.	24,00000	20,00000	44,00000

Z výsledků můžeme vidět, že neexistují statisticky významné rozdíly ($p = 0,438235$) ve vztahu studentů k ukrajinské národnostní menšině vzhledem k jejich věku. Přijímáme tedy nulovou hypotézu, že vztah studentů k ukrajinské národnostní menšině vzhledem k věku je stejný.

4. Jaká je tolerance studentů k národnostním menšinám vzhledem k místu bydliště?

U následující otázky bylo vycházeno z otázek č. 3 a 14 z dotazníku. Do varianty Ano byly zahrnuty odpovědi Ano a Spíše ano. Varianta Ne obsahuje naopak odpovědi Spíše ne a Ne.

Ho Předpokládáme, že tolerance studentů k národnostním menšinám vzhledem k jejich bydlišti je stejná.

Ha Předpokládáme, že tolerance studentů k národnostním menšinám vzhledem k jejich bydlišti je rozdílná.

Tab. 21. Tolerance studentů k národnostním menšinám vzhledem k místu bydliště

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (Tolerance k národnostním menšinám vzhledem k bydlišti) Četnost označených buněk > 10 Pearsonův chí-kv. : 3,39225, sv=1, p=,065504			
Bydliště respondentů	1 - Ano	2 - Ne	Řádk. součty
1 = Ve městě	35,85567	11,14433	47,00000
2 = Na vesnici	38,14433	11,85567	50,00000
Vš.skup.	74,00000	23,00000	97,00000

Z tabulky můžeme vidět, že neexistují statisticky významné rozdíly ($p = 0,065504$) mezi tolerancí studentů k národnostním menšinám vzhledem k jejich bydlišti. Přijímáme tedy nulovou hypotézu, že tolerance studentů k národnostním menšinám vzhledem k jejich bydlišti je stejná.

5. Jaké jsou postoje studentů k národnostním menšinám vzhledem k pohlaví?

U následující otázky bylo vycházeno z otázek č. 1 a 15 z dotazníku. Do varianty Kladné byly zahrnuty odpovědi Kladné a Spíše kladné. Varianta Záporné obsahuje naopak odpovědi Spíše záporné a Záporné.

Ho Předpokládáme, že postoje studentů k národnostním menšinám vzhledem k pohlaví jsou stejné.

Ha Předpokládáme, že postoje studentů k národnostním menšinám vzhledem k pohlaví jsou rozdílné.

Tab. 22. Postoje studentů k národnostním menšinám vzhledem k pohlaví

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (Postoje k národnostním menšinám vzhledem k pohlaví) Četnost označených buněk > 10 Pearsonův chí-kv. : 4,80786, sv=1, p=,028330			
Pohlaví respondentů	1 = Kladné	2 - Záporné	Řádk. součty
1 = Muž	22,01031	12,98969	35,00000
2 = Žena	38,98969	23,01031	62,00000
Vš.skup.	61,00000	36,00000	97,00000

Z výsledků můžeme vidět, že mezi postoji studentů k národnostním menšinám vzhledem k pohlaví existují statisticky významné rozdíly ($p = 0,028330$). Zamítáme tedy nulovou hypotézu a přijímáme alternativní, že postoje studentů k národnostním menšinám vzhledem k pohlaví jsou rozdílné.

6. Jsou rozdíly v postojích studentů osmého a devátého ročníku a studentů maturitních ročníků k národnostním menšinám?

U následující otázky bylo vycházeno z otázky č. 15 z dotazníku a rozdělení studentů na studenty osmého a devátého ročníku a studenty maturitních ročníků. Do varianty Kladné byly zahrnuty odpovědi Kladné a Spíše kladné. Varianta Záporné obsahuje naopak odpovědi Spíše záporné a Záporné.

Ho Předpokládáme, že postoje k národnostním menšinám u studentů osmého a devátého ročníku a u studentů maturitních ročníků jsou stejné.

Ha Předpokládáme, že postoje k národnostním menšinám u studentů osmého a devátého ročníku a u studentů maturitních ročníků jsou rozdílné.

Tab. 23. Rozdíly v postojích studentů osmého a devátého ročníku a studentů maturitních ročníků k národnostním menšinám

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (Postoje studentů k národnostním menšinám)			
Četnost označených buněk > 10			
Pearsonův chí-kv. : ,938714, sv=1, p=,332609			
Ročník	1 = Kladné	2 - Záporné	Řádk. součty
1 = 8. a 9. třída	32,70103	19,29897	52,00000
2 = Maturitní ročníky	28,29897	16,70103	45,00000
Vš.skup.	61,00000	36,00000	97,00000

Z tabulky můžeme vidět, že neexistují statisticky významné rozdíly ($p = 0,332609$) mezi postoji studentů osmého a devátého ročníku a studenty maturitních ročníků k národnostním menšinám. Přijímáme tedy nulovou hypotézu, že postoje k národnostním menšinám u studentů osmého a devátého ročníku a u studentů maturitních ročníků jsou stejné.

ZÁVĚR

Diplomová práce měla poukázat na situaci týkající se postojů dnešních mladých lidí k národnostním menšinám a ukázat nám, jaké postoje k národnostním menšinám dnešní mladí lidé ve skutečnosti zaujímají. Jelikož v dnešní době dochází k čím dál větší migrací osob mezi různými zeměmi a společnost se stává více heterogenní, neměla by být tato otázka opomíjena, ale naopak, mělo by jí být věnováno více pozornosti. Teoretická část práce nás měla seznámit se základními informacemi týkajícími se zmíněné problematiky a rovněž nám měla dát teoretický základ pro praktickou část práce. Výzkum, který byl realizován pomocí dotazníkového šetření, nám poukazuje na současný stav situace a dává ucelené informace týkající se postojů dětí a mládeže k národnostním menšinám.

Z výsledků výzkumu bych chtěl hlavně zdůraznit následující zjištění. Velmi alarmujícím zjištěním je fakt, že dnešní mladí lidé zaujímají negativní postoje k romské, vietnamské a ukrajinské národnostní menšině, které patří v České republice jistě mezi ty nejpočetnější a nejznámější. Hlavně bych chtěl ale zdůraznit postoje dnešních mladých lidí k romské národnostní menšině. Z výsledků bylo zjištěno, že na škále jedna až pět, kdy hodnota jedna znamená velmi kladný vztah a hodnota pět velmi záporný vztah, vybírali studenti osmého a devátého ročníku a studenti maturitních ročníků průměrnou hodnotu pohybující se kolem hodnoty 4,2, což je v porovnání s tím, že hodnota pět znamenala velmi záporný vztah, velmi negativní zjištění. Zajímavé je rovněž porovnání, zda jsou postoje mladších a starších studentů k národnostním menšinám stejné nebo naopak rozdílné. Výsledky nám ukazují, že mezi postoji mladších studentů, tedy studentů osmého a devátého ročníku a studenty staršími, kteří se chystají na zkoušku dospělosti, neexistují statisticky výrazné rozdíly. Opakem je tomu ovšem z hlediska pohlaví. Z hlediska pohlaví byly nalezeny mezi postoji dívek a chlapců k národnostním menšinám prokazatelné rozdíly. V posledních letech dochází k vyrovnávání rozdílů mezi městy a vesnicemi a to potvrzují i výsledky výzkumu, i když trochu z jiného hlediska a to v oblasti tolerance k národnostním menšinám. Mezi tolerancí studentů, kteří žijí ve městě a tolerancí studentů, kteří žijí na vesnici, nebyly prokázány významné rozdíly. Diplomová práce nám přináší spoustu zajímavých zjištění a informací o současném stavu postojů dětí a mládeže k národnostním menšinám, jež žijí na území České republiky. Práce by nám měla pomoci v uvědomění si, že každá národnostní menšina má své specifika a nemůžeme v žádném případě říci, že jedna je lepší než ta druhá. Měli bychom si uvědomit, že každá národnostní menšina je jedinečná a specifická a do majoritní společnosti může přinést spoustu nových prvků, které majoritní společnost mů-

žou určitým způsobem obohatit. Rovněž bychom si měli uvědomit, že i když se nám jedinci patřící k nějaké z národnostních menšin zdají poněkud odlišní z našeho majoritního pohledu, stejně tak se na nás dívají tito jedinci ve své zemi. Proto je velmi důležité s úctou respektovat tyto odlišnosti a nedělat mezi lidmi žádné rozdíly. Vždyť z biologického hlediska jsme si všichni rovni a o zbytek se poté postará vliv výchovy a prostředí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BARŠA, Pavel. *Politická teorie Multikulturalismu*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokratizace a kultury, 2003. ISBN 80-7325-020-9.
- [2] ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Knihkárna J. Strojil, 2000. ISBN 80-7239-060-0.
- [3] FARKOVÁ, Marie. *Vybrané kapitoly z psychologie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-64-8.
- [4] GULOVÁ, Lenka; ŠTĚPAŘOVÁ, Ema; (ed.). *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně a Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU v Brně ve spolupráci s MSD, 2004. ISBN 80-86633-14-4.
- [5] HLADÍK, Jakub. *Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin)*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-7318-424-9.
- [6] HNILICA, Karel. *Stereotypy, předsudky, diskriminace: (pojmy, měření, teorie)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2010. ISBN 978-80-246-1776-3.
- [7] JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- [8] KURICA Josef a kol. *Vývojová psychologie: Učebnice pro pedagogické instituty*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.
- [9] LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.
- [10] MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-05-9.
- [11] NOVÁK, Tomáš. *O předsudcích*. Brno: Doplněk, 2002. ISBN 80-7239-121-6.
- [12] PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.
- [13] PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: Rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007a. ISBN 978-80-246-1361-1.

- [14] PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 2., rozšířené vyd. Praha: Portál, 2007b. ISBN 978-80-7367-280-5.
- [15] PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. Praha: TRITON, 2006. ISBN 80-7254-866-2.
- [16] SATIROVÁ, Virginia. *Knih o rodině: Základní dílo psychologie vztahů*. Vyd. 2. Praha: Práh, 2006. ISBN 80-7252-150-0.
- [17] ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník. Zdroje a formy rasismu a netolerance. Informace o národnostních menšinách. Hry a cvičení pro žáky a studenty*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.
- [18] ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Interetnické konflikty jako důsledek rasové nevraživosti*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001. ISBN 80-86008-94-0.
- [19] ŠVINGALOVÁ, Dana. Multikulturní výchova. [online]. [cit. 05.02.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.multikultura.cz/multikulturni-vychova/vychozi-pojmy/multikulturni-vychova/>>.
- [20] TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.
- [21] WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: Člověk a jeho svět II*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0099-4.
- [22] ZOUBEK, Vladimír. *Postmoderní problémy lidských práv a globální bezpečnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. ISBN 80-86473-75-9.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
KSŘ	Komunistická strana Řecka
mil.	milión
MS	Microsoft
OSN	Organizace Spojených Národů
RVP	Rámcový vzdělávací program
s.	strana
Tab.	tabulka
USA	Spojené Státy Americké

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1. Pohlaví respondentů.....</i>	<i>53</i>
<i>Graf 2. Věk respondentů</i>	<i>54</i>
<i>Graf 3. Bydliště respondentů</i>	<i>55</i>
<i>Graf 4. Prospěch respondentů</i>	<i>56</i>
<i>Graf 5. Zmapování zda se studenti ve škole setkali s předmětem, ve kterém byli seznámeni s kulturou, zvyky a tradicemi národnostních menšin.....</i>	<i>57</i>
<i>Graf 6. Zmapování, zda studenti spatřují kulturu národnostních menšin za horší než svou vlastní</i>	<i>58</i>
<i>Graf 7. Názory studentů na přizpůsobování se jedinců národnostních menšinám.....</i>	<i>59</i>
<i>Graf 8. Informovanost studentů o národnostních menšinách žijících na území ČR.....</i>	<i>61</i>
<i>Graf 9. Vztah studentů k národnostním menšinám na škále 1 - 5 (1 – velmi kladný, 5 velmi záporný).</i>	<i>62</i>
<i>Graf 10. Zkušenosti studentů s lidmi patřící k národnostním menšinám.....</i>	<i>63</i>
<i>Graf 11. Zmapování, zda by si studenti vzali za manžela/manželku osobu patřící k národnostní menšině.....</i>	<i>64</i>
<i>Graf 12. Analýza situace, zda by si studenti adoptovali dítě některé z národnostních menšin.....</i>	<i>65</i>
<i>Graf 13. Zmapování, zda by studentům vadilo, kdyby jejich sousedem byl příslušník národnostní menšiny.....</i>	<i>66</i>
<i>Graf 14. Tolerantnost studentů k národnostním menšinám.....</i>	<i>67</i>
<i>Graf 15. Postoje studentů k národnostním menšinám</i>	<i>68</i>
<i>Graf 16. Analýza postojů studentů, zda národnostní menšiny žijící na území ČR můžou českou společnost něčím obohatit.....</i>	<i>70</i>
<i>Graf 17. Ovlivňování postojů studentů k národnostním menšinám na škále 1 - 5 (1 – velmi, 5 – vůbec)......</i>	<i>71</i>
<i>Graf 18. Předsudky studentů k národnostním menšinám</i>	<i>72</i>
<i>Graf 19. Názory studentů, zda je potřeba v ČR zlepšit situaci mezi občany ČR a národnostními menšinami</i>	<i>73</i>

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1. Pohlaví respondentů</i>	52
<i>Tab. 2. Věk respondentů</i>	53
<i>Tab. 3. Bydliště respondentů.....</i>	54
<i>Tab. 4. Prospěch respondentů</i>	55
<i>Tab. 5. Zmapování zda se studenti ve škole setkali s předmětem, ve kterém byli seznámeni s kulturou, zvyky a tradicemi národnostních menšin.....</i>	57
<i>Tab. 6. Zmapování, zda studenti spatřují kulturu národnostních menšin za horší než svou vlastní.</i>	58
<i>Tab. 7. Názory studentů na přizpůsobování se jedinců národnostních menšinám.....</i>	59
<i>Tab. 8. Informovanost studentů o národnostních menšinách žijících na území ČR.....</i>	60
<i>Tab. 9. Zkušenosti studentů s lidmi patřící k národnostním menšinám.....</i>	63
<i>Tab. 10. Zmapování, zda by si studenti vzali za manžela/manželku osobu patřící k národnostní menšině.....</i>	64
<i>Tab. 11. Analýza situace, zda by si studenti adoptovali dítě některé z národnostních menšin.....</i>	65
<i>Tab. 12. Zmapování, zda by studentům vadilo, kdyby jejich sousedem byl příslušník národnostní menšiny.....</i>	66
<i>Tab. 13. Tolerantnost studentů k národnostním menšinám</i>	67
<i>Tab. 14. Postoje studentů k národnostním menšinám</i>	68
<i>Tab. 15. Analýza postojů studentů, zda národnostní menšiny žijící na území ČR můžou českou společnost něčím obohatit.....</i>	69
<i>Tab. 16. Předsudky studentů k národnostním menšinám.....</i>	72
<i>Tab. 17. Názory studentů, zda je potřeba v ČR zlepšit situaci mezi občany ČR a národnostními menšinami</i>	73
<i>Tab. 18. Vztah respondentů k romské národnostní menšině vzhledem k jejich věku.....</i>	74
<i>Tab. 19. Vztah respondentů k vietnamské národnostní menšině vzhledem k jejich věku</i>	75
<i>Tab. 20. Vztah respondentů k ukrajinské národnostní menšině vzhledem k jejich věku.....</i>	76
<i>Tab. 21. Tolerance studentů k národnostním menšinám vzhledem k místu bydliště</i>	76
<i>Tab. 22. Postoje studentů k národnostním menšinám vzhledem k pohlaví.....</i>	77
<i>Tab. 23. Rozdíly v postojích studentů osmého a devátého ročníku a studentů maturitních ročníků k národnostním menšinám.....</i>	78

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Postoje dětí a mládeže k národnostním menšinám

Dobrý den, jmenuji se Pavel Hetmer a jsem studentem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, konkrétně pátého ročníku navazujícího magisterského studia, oboru Sociální pedagogika. Pro úspěšné dokončení studia musím vypracovat diplomovou práci, jejíž součástí je empirická část zabývající se postoji dětí a mládeže k národnostním menšinám. Proto bych Vás chtěl požádat o anonymní vyplnění dotazníku. Jelikož se jedná o anonymní dotazník prosím Vás o pravdivé vyplnění. Správnou odpověď prosím zakroužkujte. V případě, že se spletete, škrtněte nesprávnou odpověď a zakroužkujte novou odpověď. Pokud z nabídky uvedených odpovědí nebude odpovídat Vaší odpovědi žádná varianta, zakroužkujte variantu nejvíce se blížící odpovědi uvedené z nabídky. Předem Vám moc děkuji za pravdivé vyplnění dotazníku.

1) Pohlaví

- a) Muž
- b) Žena

2) Kolik je Vám let?

- a) 13 – 15
- b) 16 – 18
- c) 19 a více

3) Kde bydlíte?

- a) Ve městě
- b) Na vesnici

4) Jaký si myslíte, že je Váš prospěch (obecně)?

- a) Výborný
- b) Chvalitebný
- c) Dobrý
- d) Dostatečný
- e) Nedostatečný

5) Setkali jste se ve škole s předmětem, ve kterém byste byli seznámeni s kulturou, zvyky a tradicemi jiných národnostních menšin?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nepamatuji se

6) Spatřujete kulturu národnostních menšin za horší než Vaši?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) Nevím

7) Myslíte si, že by se jedinci národnostních menšin měli přizpůsobit Vaší kultuře, tradicím a zvykům?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) Nevím

8) O kterých národnostních menšinách, na území ČR, máte nejvíce informací? (možno i více odpovědí)

- a) Maďarská
- b) Německá
- c) Polská
- d) Romská
- e) Ruská
- f) Slovenská
- g) Ukrajinská
- h) Vietnamská
- i) Jiná

9) U následující otázky uveďte na škále 1 - 5, jaký je Váš vztah k níže uvedeným národnostním menšinám. 1 – velmi kladný, 5 – velmi záporný.

a) Maďarská	1 – 2 – 3 – 4 – 5
b) Německá	1 – 2 – 3 – 4 – 5
c) Polská	1 – 2 – 3 – 4 – 5
d) Romská	1 – 2 – 3 – 4 – 5
e) Ruská	1 – 2 – 3 – 4 – 5
f) Slovenská	1 – 2 – 3 – 4 – 5
g) Ukrajinská	1 – 2 – 3 – 4 – 5
h) Vietnamská	1 – 2 – 3 – 4 – 5

10) Jaké máte zkušenosti s lidmi národnostních menšin?

- a) Pozitivní
- b) Spíše pozitivní
- c) Spíše negativní
- d) Negativní
- e) Žádné

11) Vzali byste si za manžela/manželku osobu jiné národnostní menšiny?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) Nevím

12) Adoptoval/a byste si dítě některé z národnostních menšin?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

13) Vadilo by Vám, kdyby Vaším sousedem byl příslušník nějaké národnostní menšiny?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) Nevím

14) Myslíte si, že jste tolerantní k národnostním menšinám?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

15) Jaké jsou Vaše postoje k národnostním menšinám?

- a) Kladné
- b) Spíše kladné
- c) Spíše záporné
- d) Záporné

16) Myslíte si, že národnostní menšiny žijící na území ČR můžou českou společnost něčím obohatit?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) Nevím

17) U následující otázky uveďte na škále 1 - 5, jak Vás ovlivňují rodiče, kamarádi, učitelé a média v postojích k národnostním menšinám. 1 – velmi, 5 – vůbec.

- a) Rodiče 1 – 2 – 3 – 4 – 5
- b) Kamarádi 1 – 2 – 3 – 4 – 5
- c) Učitelé 1 – 2 – 3 – 4 – 5
- d) Média 1 – 2 – 3 – 4 – 5

18) Pokud se setkáte s osobou, patřící k nějaké z národnostních menšin, máte již předem vyhraněný názor vůči této osobě, aniž by jste ji konkrétně znali?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) ne

19) Myslíte si, že je potřeba v ČR zlepšit vztahy mezi občany ČR a národnostními menšinami?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne